

Ibn Taymiyya

Alaviitide vastane fatvaa

Tõlkinud ja kommenteerinud

Üllar Peterson

Sissejuhatus

Islami ühiskondliku korralduse ja toimimise seisukohast on tähtsad šariaadi asjatundjate muftide antavad „õigusalsed määrused“ fatvaad (ar k ains فتوى — *fatwā*; mitm فتاوى — *fatāwā*). Fatvaa kujutab endast mufti vastust talle esitatud küsimusele. Küsimuse esitajaks võivad olla nii eraisikud kui ka organisatsioonid või riigivõimud. Fatvaa on alati kaheosaline, koosneb esitatud küsimusest (või siis mufti enda tõstatatud aktuaalsest ühiskondlikust teemast) ja mufti antud islami seisukohtadest lähtuvast vastusest. Küsimus koosneb mingi olukorra/probleemi/küsimuse pikemast või lühemast kirjeldusest ning sellele vastuse palumisest. Mufti vastuse ehk siis fatvaa põhiosa kujutab endast küsimusele vastuse leidmist islami alustekstide (koraan, sunna ja islami õigus) põhjal. Fatvaa vastuseosa järgib alati islami kanoonilistes tekstides sätestatud üldisi põhimõtteid ega ole reeglina vastuolus islami õiguse põhiseisukohtadega.

Kuna ka igas väiksemas linnakeses on islami algusaegadest peale olnud oma mufti, rääkimata suur- ja pealinnade riigimuftidest, siis neljateistkümne sajandi jooksul antud fatvaade hulk ulatub arvatavasti kümnetesse kui mitte sadadesse miljonitesse. Keskajast on säilinud tuhandeid

fatvaasid, alates trükikunsti levikust islamimaailmas 18. sajandil aga kümneid tuhandeid, eriti palju fatvaasid on aga talletatud tänu viimaste kümnendite infokandjate revolutsioonile.

Kuid selles tohtus fatvaahulgas on eriline tähtsus paarikümnel, mis on määranud tervete riikide, usukogukondade ja rahvaste saatusi. Üks selliseid on keskaegse sunniitliku islamiõpetlase ibn Taymiyya määrus, millel araabia keeles võib leida mitu erinevat pealkirja, kuid alljärgnevalt on eesti keeles kasutatud *Alaviitide vastane fatvaa*, mis sätestab islami põhivoolu sunnismi ülimalt negatiivse suhtumise alaviitidesse. Just see tekst on saanud viimasel poolsajandil sunniitide keskseks ideoloogiliseks argumentiks alaviitide klanni Assadite poolt juhitud ilmaliku Süüria riigivõimu vastu ja just sellele määrusele toetuvad islamistid 2011. aastal puhkenud Süüria kodusõjas. Käesolev kirjutis vaatlebki ibn Taymiyya määrusega seonduvat ja esitab selle eestikeelse tõlke.

Ibn Taymiyya ja tema *Alaviitide vastane fatvaa*

Keskajal oli islamiõpetlastel oma religiooni kiivalt varjavatest ja Süüria eraldatud mägisel piirkonnas elavatest alaviitidest¹ väga vähe andmeid. Veidi oli alaviitidest teavet šiitidel, kes arvasid nad „religioosete liialdajate“ (*ġulāt*) seltskonda,² aga sunniitidelt leidub ajavahemikus 10.–19. sajandini vaid kaks märkimisväärset ülevaadet alaviitidest ja needki vastavad tõele vaid osaliselt. Esiteks on usundiloolasest islamiõpetlane Muḥammad ibn ‘Abd al-Karīm aš-Šahrastānī (1086–1152) andnud maailma religioone käsitlevas teoses *Kitāb al-milal wa an-nihal* (*Sektide ja usulahkude raamat*) paarileheküljelise ja keskaja kohta märkimisväärselt neutraalse alaviitide kirjelduse, mis on kokkuvõetuna järgmine. Kõigepealt määratletakse alaviidid „religioosete liialdajatena“ kuuluma väljapoole islami põhisuundi. Teiseks antakse üsnagi täpne ülevaade

¹ Nimekuju alaviidid (*al-‘alawiyyūn* العلويين) võeti kasutusele alles 1920. aastatel. Kõik klassikalised islamitekstid kutsuvad neid vaid ühe terminiga — nusairiidid (*an-nuṣayrīya* — النصيرية) ning halvustavas kontekstis kasutavad seda tänapäeval edasi ka tõsimeelsed sunniidid. Eessõnas ja alljärgnevalt on autor kasutanud nimetust „alaviidid“, kuid fatvaa teksti tõlkes jätnud ibn Taymiyya originaaltermini, *nuṣayrīya*.

² Ülevaade šiidi õpetlaste kirjutistest alaviitidest ilmub siinkirjutaja valmivas doktoritöö „Süüria alaviidid: religioon, ajalugu, kultuur (9. sajand – 1946)“ peatükis „Šiiitide suhtumise kujunemine alaviitidesse“ (Peterson 2020).

alaviitide käsitlusest jumala ja ilmutuse kohta: jumala olemus tehakse arusaadavaks erinevate inimkonnale saadetud taevalike inimesenõolistes esindajate kujul, kellest tähtsaim koht on 'Alil (prohvet Muhamedi kasupoeg ja väimees ning neljas kaliif 656–661), kelle suhe Allahiga on kui „kiirgus, mis tuleb igavesest valgusest“ (aš-Šahrastānī 1413/1992: 192–193). Teine sunniitide kirjeldus alaviitidest on esitatud kaks sajandit hiljem Taqī ad-Dīn Aḥmad ibn Taymīya (1263–1328, levinuim ladina-pärastatud nimekuju tänapäeval on ibn Taymiyya) fatvaas, mis annab vägagi põhjalikult edasi alaviitide kombeid ja teoloogilisi vaateid.

Islami karmima, hanbaliitide õiguskoolkonna esindaja ibn Taymiyya oli üks sadadest keskaegsetest väljapaistvatest islamiõpetlastest, kes elas mamelukide valdustes, peamiselt Damaskuses. Nüüdseks peetakse teda vaat et üheks kõige tähtsamaks sunniitliku islami suunanäitajaks. Seda põhjusel, et tänapäevase Saudi Araabia ideoloogiline isa Muḥammad ibn 'Abd al-Wahhāb (1703–1792) kujundas hiljem vahhabismiks kutsutava islamikäsitluse välja just ibn Taymiyya kirjutistele tuginedes. Kui Saudi Araabias vaimne võim riiki valitseva Saudide suguvõsa poolt 1970. aastatel vahhabiidi vaimulikele anti, algas koos üleilmse vahhabismi levitamisega ka ibn Taymiyya kirjutiste propageerimine „kõige õigema“ islamikäsitlusena.

Oma arvukates islamit süstematiseerivates kirjutistes ja fatvaades vastandab ibn Taymiyya tõelist, st sunniitlikku islamit ketseriteks peetavatele šiitidele ja sufidele ning piitsutab ka kristlasi ja juute „Allahi sõnumi moonutamise“ eest. Tänapäevases islamiäärmusluse ideoloogias on ibn Taymiyyal keskne koht, sest tema kaks määrust, mis on tuntud kui „Mardini fatvaa“ ja „Tatarlaste fatvaa“, sanktsioneerivad end moslemiteks kuulutanud, kuid „tõelisest“ islamist mitte kinni pidavate moslemite uskmatuteks määratlemise (*takfīr*), olles seega tänapäevastele fanaatikutele keskne argument rünnakute korraldamisel islamimaailma sees „mittetõeliste“ moslemite vastu.³

³ Nimetatud fatvaad on leitavad ibn Taymiyya fatvaade kogumikus: Ibn Taymiyya 1425/2004, 28. Lk 240–243 fatvaa pealkirjaga هل هي بلد حرب ام بلد سلم؟ عن بلد "ماردين" — *Mardini linna kohta: kas see on sõja või rahu ala?*, ja lk 501–543 fatvaa, mille pealkiri algab ما تقول في هؤلاء التتار — „Mida öeldakse nende tatarlaste kohta...?“. Ülevaatlilikult mõlemast fatvaast vt Grigore 2006; ka Aigle 2007. Ibn Taymiyya kesksest kohast tänapäeva islamiäärmuslaste seas vt Коровиков 1990: 30–78.

Kuid ega sellega ibn Taymiyya tähtsus piirdu, tänapäevaste islamo-
loogide arvates võib teda pidada ka alaviitide suurimaks vaenlaseks, sest
temalt pärinevad kaks fatvaad, mis määratlevad alaviite islami põhi-
voolu sunnismi suurimateks vaenlasteks.⁴ Pikimat nendest fatvaadest
tuntakse islamimaailmas selle küsiva algusosa järgi: *Mā yaqūla as-sāda
fī an-nuṣayrīa?* (*Mida lausuvad õpetatud isandad nusairiitide kohta?*),
kuid läänes teatakse tavaliselt nimetuse all „Ibn Taymiyya alaviitide vas-
tane fatvaa“. See kujutab endast kõige põhjalikumalt moslemitelt pärine-
vat ülevaadet alaviitidest kuni 20. sajandi keskpaigani: fatvaa küsivas osas
kirjeldatakse põhjalikult alaviitide uskumusi ja tavasid ning uuritakse
nende vastavust islamile, fatvaa vastavas osa suhestab ibn Taymiyya
alaviite sunniitliku islamiga, määratledes neid islami kõige suuremate
vaenlastena, ja kohustab iga moslemit nendega võitlema, nii kuid jaksab:

See rahvas, keda kutsutakse *an-Nuṣayrīya*, on sarnaselt teistele batiniidi
karmaatidele juutidest või kristlastest suuremad uskmatud, nad on usk-
matumad ka paljudest paganatest. Nende tekitatud kahju Muhamedi —
olgu temaga Allahi õnnistus ja rahulolu — usukogukonnale on suurem
[islami vastu] võitlejate uskmatud — tatarlaste, frankide ja teiste —
põhjustatud kahjust [---]

Pole kahtlust selles, et džihaad nende vastu ja piirialadele asumine
nende vastu on suurimaks kuulekuse märgiks [Allahile] ning tähtsai-
maks kohustuseks ning see on üllam sellest džihaadist, milles taplevad
moslemid paganate või raamaturahvaga, sest nende [alaviitide] vastane
džihaad kuulub apostaatide vastu peetava pingutuse alla.

Iga moslem peab just nii, nagu tema seda suudab ja jaksab, seisma
sellise [alaviitide vastase džihaadi] nõude täitmise eest ega tohi mitte
keegi jätta paljastamata seda, mida tema teab nende [alaviitide] tege-
miste kohta, vaid seda tuleb levitada ja ilmseks teha, et moslemid teaksid
nende [alaviitide] tõelist olemust! (ibn Taymiyya 1425/2004, 35: 149–150,
157–158).

See fatvaa kuulub klassikalisse islami ajastusse, kui kõik peamised teo-
loogilised küsimused olid juba sajandeid tagasi islamiõpetlaste vahel
selgeks vaieldud ning rääkida võib sunniitliku islami väga selgelt välja

⁴ Ibn Taymiyya suhtumist alaviitidesse käsitlevad ka mõned tänapäeva islamoloogid,
vt näiteks Laoust 1965: 258–259; Kerr 1966: 55–56; Khan 1983: 20–28, 57–62, 90–179.

kujunenud seisukohtadest. Oma argumentatsioonilt, põhjalikkuselt ja keelekasutuselt on see määrus tänapäeva muftidele fatvaade koostamisel eeskujuks. Selle määruse ajaoludest on teada vaid niipalju, et küsiv isik oli üks ibn Taymiyya õpilasi (Talhamy 2010: 179), määruse andmise ajaks märgitakse 14. sajandi algus, vahel aga veelgi täpsemalt aastad 1317–1318 (Talhamy 2010: 179; Farouk-Alli 2014: 210), kui toimus suur alaviitide ülestõus mamelukkide ülemvõimu vastu, millega see fatvaa on arvatavasti seotud.

Ibn Taymiyya fatvaa kasutamine sunniitlikus kirjanduses alaviitide vastu

Pole teada, kui palju seda fatvaad kasutasid pärast selle andmist teoloogilise argumendina alaviitide üle valitsenud mamelukid (13. saj – 1516. aasta) ja osmanid (1516–1918). Kumbki nimetatud suurvõimudest ei osanud religioosse teeskluse (*taqīya*) varjus elavate alaviitidega midagi peale hakata — ei suutnud nad neid sõjaliselt hävitada ega ka moslemitena käsitada.⁵ Prantsusmaa protektoraadi ajal 1920.–1940. aastatel muudeti halvustav nimi *nusayrīya* (nusairiidid) ära *al-‘alawīyūn’*iks (العلويون — alaviidid) ning nende religiooni hakati nimetama *al-‘Alawīya* (العلوية — eesti keelde võiks tõlkida kui alaviitlus). Mandaatvõimude ajal uhkete nimedega eksisteerinud „alaviitide omariiklus“ (1922–1930 *État des Alaouites* — Alaviitide riik; 1930–1936 *Territoire de Lattaquié* või *Gouvernement de Lattaquié* — Latakia territoorium) oli prantslaste ülemvõimu all tegelikult väga piiratud sõnaõigusega (Peterson 2020). Kui Süüria 1946. aastal lõplikult iseseisvus, taasliideti alaviidid ilmalike sunniitide valitsetud Damaskuse keskvõimu alla ja Kairos asuva islami maailma vaimse keskuse al-Azhari islamiülikooli fatvaade abil manipuleeriti nad 1950. aastateks šiitideks (Peterson 2016–2017). Alaviidid justkui kadusid nii Süüriast kui ka islami ajaloost, mis tähendab, et kellegi polnud toona mahti ibn Taymiyya fatvaad tähele panna.

⁵ Ainus põhjalikum uurimus alaviitide sotsiaalsest olukorras Mamelukkide ja Osmanite all proovib küll väita alaviitide märkimisväärsest läbikäimisest teiste usukogukondadega ning lausa toiminud sotsiaalsest sidususest (Winter 2016), kuid kõik peamised allikad 13.–19. sajandi kohta pigem näivad kinnitavat seisukohta, et alaviitide kogukonna kontaktid teistega oli siiski minimaalseid.

Kuid alates 1970. aastatest sai see fatvaa kiiresti väga kuulsaks ja seda tänu kahe arengu kokkusattumisele. Esiteks toimus 1960. aastatel alaviitide osalusel Süürias mitu riigipööret ning 1971. a tuli üks alaviidi klannidest Hafiz al-Assadi juhtimisel võimule ja surus maha sunniitide ülestõusu (1978–1982). Seepeale hakkas islamimaailm oma rikkalikust määruste varamust otsima, mida alaviitide kohta varem üldse on arvatud. Teiseks aga toimus samal ajal Saudi Araabia pöördumine tõsimeelse sunnismi kursile ja ibn Taymiyya kirjutiste ausse tõstmine. Täenduslikuks võib pidada tema fatvaade täieliku kogumiku tänapäevaseks toimetatud väljaannet 1960. aastatel (ibn Taymiyya 1381–1386 / 1961–1967). Sellest ajast peale on raske leida Süüriat puudutavat sunniitide määrust või muud kirjutist, mis ei lähtuks ibn Taymiyya alaviitide vastasest fatvaast, mida võib pidada praeguse Süüria kodusõja üheks peamiseks ajendtekstiks.

Kuna see fatvaa pole sugugi kerge lugemisvara, — nagu allpool võib igäüks ise veenduda —, hakkasid islamiõpetlased välja andma selle tänapäevaseid selgitusi, millest viimasel ajal on üks populaarsemaid ja enim tsiteeritud arvukate vahhabiitlike teoste autori, Saudi Araabia mufti ‘Abd Allāh bin ‘Abd al-‘Azīz al-‘Unqurī (1917–2008) 1980. aastatel ilmavalgust näinud *Šarḥ risāla ‘ani-n-nuṣayrīya li-l-imām Ibn Taymīya*⁶ (*Selgitav traktaat imaam ibn Taymiyya käsitlusest nusairiitide kohta*). Selle sisesejuhatuses selgitatakse alaviitide religiooni olemust sunnismi seisukohast (al-‘Unqurī 1433/2012: 1–15), seejärel analüüsitakse põhjalikult ibn Taymiyya fatvaa teksti: esmalt vaatleb al-‘Unqurī määruse küsivas osas tõstatatud 11 erinevat teemat (*Ibid.*: 15–28), seejärel annab määruse põhiosa analüüsid neile ka vastused (*Ibid.*: 28–77).

Kuid ibn Taymiyya fatvaa tekstil põhinevaid ja nüüdseks suure leviku saavutanud araabiakeelseid populaarteaduslikke käsitlusi alaviitidest võib nimetada veel kümneid. Üks tüüpiline nendest on Saudi Araabias hetkel kõrgelt hinnatud islamiõpetlase Muḥammad ibn Ibrāhīm al-Ḥamādī (snd 1966) 60-leheküljeline *an-Nuṣayrīya: ḥaqīqatuhā, tariḥuhā, ‘aqa’iduhā* (*Nusairism: selle tõeline olemus, ajalugu ja õpetused*), mille lõpus võetakse oma sõnadega ja rahvale arusaadavamalt kokku ibn Taymiyya fatvaa sisu:

⁶ Ma ei tea, millal täpselt see esimest korda ilmus, olen kasutanud internetis levitatavat kordustrükki: al-‘Unqurī 1433/2012.

Nusairiidid on moslemite aladel võrsunud batiniitide⁷ jätk sekt, mille eesmärgiks on enda kehtestamine ja levik, et tühistada islamilik õiguskorraldus, see hävitada ning purustada selle alustoad. Seepärast leiamegi me alaviite koos kõigi moslemite vaenlastega, seda nii kaugel aegadel kui ka tänapäeval — nad olid lahutamatud liitlased ristisõdijate ja tatarlastega (al-Ḥamad: 55).

Ning sellist ibn Taymiyya fatvaal põhinevat alaviidiviha võib näiteks tuua veel kümnete teiste viimaste aastakümnete kirjutistest (vt näiteks: *Mādā ta'rif...* 1433/2012; at-Tawīḡrī 1434/2012–2013). Just need käsitlused kujundavadki tõsimeelsete sunniitlike riikide avaliku arvamuse alaviitidest, mis ehk selgitab sedagi, miks ka napi haridusega ja islami teoloogiast vähe teavad lihtsad sunniidid on tõtanud üleilmselt alates 2011. aastast Süüriasse „islami suurimate vaenlaste“ alaviitidega aktiivselt võitlema.

Kuid ega siis selline ibn Taymiyya fatvaa mõju avaldu vaid islami-voldikutes. Viimastel kümnenditel on Saudi Araabia õpetlased silma paistnud mahukate ja heal teaduslikul tasemel ajaloolis-teoloogiliste rünnakutega šiiitide vastu, kus ibn Taymiyya fatvaale tuginedes saavad oma osa ka nusairiitidest „usuliialdajate“ sekt. Näiteks Saudi Araabia noorema põlvkonna islamiõpetlase Mamdūh bin ‘Alī Ḥarbī teaduslik ülevaade alaviitidest *Muḡmal ‘aqā'id aš-šī'a fī mizān ahl as-sunna wa-l-ḡamā'at* (võiks umbes tõlkida: Šiiitide usuõpetuse kogumik sunniitide kogukondliku arvamusalalduse kohaselt) kulmineerub kuulsa lausungiga ibn Taymiyya fatvaast: „[---] ega ole nusairiidid jätnud muiste ega tänapäeval kasutamata sobivat juhust islami ründamiseks“ (Ḥarbī 2011: 231–239). Arvukalt on tehtud kordustrukke Saudi õpetlase Aḥmad Ḡalī traktaadist *Dirāsa ‘ani-l-firaq fī ta'rīḡ al-muslimīn: al-ḥawāriḡ wa-š-šī'a* (*Uurimus sektidest moslemite ajaloos: kharidžiidid ja šiiidid*), kus alaviite käsitletakse ibn Taymiyya määruse järgi (Ḡalī 1406/1986: 243–260). Just sellele fatvaale toetudes võib rünnakuid alaviitide vastu leida veel paljudes teistes saudide välja antud teostes, näiteks *Dirāsāt manḥaḡīya li- ba'd firaq ar-rāfiḍa wa al-bāṭiniyya* (*Uurimused mõnede šiiidi-uskmatute ja batiniidi sektide usutunnistusest*) (‘Atā

⁷ *Bāṭiniyya* — tõlkes 'sisekaemuslus', sunniidi õpetlaste termin väiksemate šiiitlike sektide (ismailiidid, druusid, alaviidid) kohta, kes näevad koraanis varjatud, s.t seesmist sõnumit — *bāṭin*.

Sūfī 1426/2005: 129–158) või *Dirāsāt fī-l-firaq: aš-šī'a, an-nuṣairīya, al-baṭiniya, as-sūfiya, al-ḥawāriġ* (*Uurimused sektidest: šiiidid, nusairiidid, batiniidid, sufid ja kharidžiidid*⁸) (Tu'ayma 1981: 37–71).

Kuid ega siis alaviitide „teaduslik nahutamine“ piirdu Saudi Arabia ja selle vahhabiitlike kutsikatega, vaid selline käsitus on nüüdseks levinud kõikjal islamimaailmas. Toon vaid ühe näite: Ammani Ülikooli šariaaditeaduste professori Muḥammad Aḥmad Ḥaṭībī monograafia *Al-ḥarakāt al-bāṭiniyya fī al-ālam al-islāmī* (*Batiniitide liikumised islamimaailma ajaloos*) enam kui 100-leheküljeline teaduslik ülevaade alaviitidest lõpeb kokkuvõtva peatükiga „Islami määratlus nusairiitide kohta“, milles kohe alguses tuuakse varjamatu negatiivsusega esile: „Sellel sektil pole mitte mingit seost islami ega moslemitega.“ Seejärel loetleb autor oma väite kinnituseks ibn Taymiyya fatvaale tuginedes kõik alaviitide erinevused sunnismist (Ḥaṭīb 1404/1984: 417–429).

Ibn Taymiyya Alaviitide vastane fatvaa tänapäevaste määruste alusosana

Raske on leida tänapäeva tõsimeelsete sunniidi muftide Süüria-teemalist määrust, mis ei põhineks ibn Taymiyya *Alaviitide vastasel fatvaal*. Seda määrust kasutati aktiivselt ära argumendina Süüria sunniitide ülestõusu ajal aastatel 1978–1982 (Van Dam 1996: 90, 187) ja vahetult selle järel, näiteks 1983. aastal Jeruusalemma mufti S'ad ad-Dīn al-A'lamī fatvaa näol,⁹ mille poliitkorrektsem, kuid ühemõtteliselt alaviitide vastane tekst jõudis kenasti ka Lääne meediasse (*Assad ist ...* 1983).

Kuid ka rahulikumatel aegadel ei ole vahhabiitlik islam lasknud ibn Taymiyya fatvaal unustusehõlma vajuda. Saudi Arabia vaimuliku 'Aqlā' Hamūd aš-Šu'aybī (1927–2001) määrus aastast 2000 vastab küsimusele

⁸ Kharidžiidid (*al-ḥawāriġ*) olid 650. aastatel tekkinud ja järgnevatel sajanditel islami maailmas levinud ideoloogia/islamisekt, mis/kes eitas pärilikku kaliifivõimu ja kuulutas ainsaks tõelise moslemi mõõdupuuks kinnipidamise islami põhinõuetest. Kharidžiitide seisukoht, et kui valitseja ei täida islami ettekirjutusi, tuleb ta kukutada ning asendada endi seast kõige usklikuma isikuga, on ka tänapäeval islamiäärmuslaste üheks ideoloogiliseks alusnõudeks; tänapäeval on islamimaailmas levinud poliitiliste oponentide kharidžiidiks söimamine.

⁹ Sellest fatvaast, mille originaaliga pole siinkirjutaja tutvunud, vt Laurent 1983: 598; Saint-Prot 1984: 215.

sunniitide läbikäimise lubatavuse kohta alaviitidega ibn Taymiyyat tsiteerides, et ei tohi osa võtta nende pidustustest, matustest ega muudest üritustest, sest tegu ei ole mitte ainult uskmatute, vaid islami kõige vihasemate vastalistega.¹⁰

2011. aastal puhkenud Süüria sunniitide ülestõusu ajal antud sada-dest Süüria režiimi ja alaviitide vastastest fatvaadest on raske leida ainsamatki, mis ei lähtuks ibn Taymiyya määruse põhimõtetest, sageli seda ka sõna-sõnalt tsiteerides.¹¹ Hea näide on Pakistani juhtiva islamiäärmusliku õpetlase Abū ‘Ubayda ‘Abdallāh al-‘Adami (srn 2013) juulis 2012 antud määrus pealkirjaga *Lā tašāwar ahad fī qatl al-‘alawiyyīn* (*Ärge pidage mitte kellegagi nõu alaviite tappes*) (al-‘Adam 1433/2012)¹², mis kuulutab, et alaviitide tõttu voolavat Süürias sunniitide verejõed, mis tuleb peatada alaviitide tapmisel tekkivate verejõgedega. Tema määrus kulmineerub nüüdseks kuulsaks saanud lausungiga ibn Taymiyya fatvaast: „See rahvas, keda kutsutakse *an-Nuṣayrīya*, on sarnaselt teistele batiniiidi karmaatidele juutidest või kristlastest suuremad uskmatud, nad on uskmatumad ka paljudest paganatest.“ Tekst lõpeb ibn Taymiyya määrusest võetud rõhutamisega, et alaviidid on islami vaenlastega alati mestis.

Kuid enim alaviitide vastaseid fatvaasi antakse ikka vahhabismi kantsis Saudi Araabias. Ilmekaks näiteks on Saudi Araabia ametliku fatvaainstitutsiooni *Dār al-iftā’* üllitis, mille pealkirja tõlge kõlab nii: *Süüria türannid nusairiidid või alaviidid, nagu neile nimeks panid prantslased, islamiõpetlase Taqī ad-Dīn ibn Taymiyya käsitluses — neljaleheküljelisele eessõnale järgneb sõna-sõnalt ibn Taymiyya fatvaa tekst (an-Nuṣayrīya – taḡāt ...).*

¹⁰ See 27.06.2000 antud fatvaa tekst on leitav arvukatest sunniitide internetifoorumitest, kuid kõige põhjalikumaks analüüsiks on selle määruse teksti „ümberlukkamine“ alaviidi õpetlaste poolt (*Ar-radd ...* 2010).

¹¹ Islamiäärmuslaste veebilehel <https://shamikh1.info/vb/> ja selle erinevatel „peegel-aadressidel“ leidub arvukalt alaviitide vastaseid fatvaasid; niisuguseid fatvaasid leiab läänele suunatud islamiäärmusluse ruuporist Kavkazcenter (vt nt *Фамба ...* 2012). Vt ka ibn Taymiyyat sõna-sõnalt tsiteerivat või sellele viitavat araabiakeelsed fatvaad, mida alates 2011. a annavad välja Süüria keskvoimu vastu üles tõusnud sunniidid (Zelin 2015a; Zelin 2015b; Zelin 2015c).

¹² Internetist on leitav ka selle ingliskeelse tõlke pdf-versioon, mille on välja andnud Süürias tegutsevad islamiäärmuslased: Abu Ubaidah 2012.

Ibn Taymiyya *Alaviitide vastase fatvaa* teksti väljaanded

Arabistidele ja islamoloogidele sai ibn Taymiyya *Alaviitide vastase fatvaa* olemasolu teatavaks 19. sajandi keskel koos teadusliku huvi tärgamisega alaviitide vastu. 1840. aastate lõpus jõudsid Ameerika juhtiva arabisti Edward Elbridge Salisbury (1814–1901) kätte Süüriast toodud ismailiitide jt sektide tekstid, mis avaldati tõlgituna *Journal of the American Oriental Society*s 1851. a. sh ka osaline ibn Taymiyya fatvaa tekst (Salisbury 1851: 288–299).

Araabiakeelne fatvaa avaldati tervikuna koos täpse tõlkega 1871. aastal väljaandes *Journal Asiatique*¹³ prantsuse arabisti Stanisle Guyardi (1846–1884) poolt pealkirjaga *Le fatwā d'Ibn Taymiyya sur les Nosairis, publie pour la premiere fois avec une traduction nouvelle* (Guyard 1871: araabiakeelne tekst 162–178, tõlge 178–198).

Just selle väljaande kaudu sai ibn Taymiyya vaadeldav fatvaa läänemaailmas islamoloogidele tuntuks ja senimaani kasutataksegi just seda araabiakeelset teksti. Ka fatvaa tänapäevane ingliskeelne tõlge, mille on teinud parim alaviitide spetsialist Yaron Friedman, põhineb Guyardi väljaandel (Friedman 2010: 299–309).

Antud juhul on aga tõlkimiseks kasutatud Saudi Araabias toimetatud teksti. 1960. aastatel ilmus ibn Taymiyya fatvaade korralikult toimetatud täielik väljaanne — kokku on tema määrusi säilinud ei rohkem ega vähem kui 37 köite jagu (ibn Taymiyya 1381–1386/1961–1967). Sellest kogumikust on arvukalt kordustrukke, millest olen kasutanud viimast (Ibn Taymiyya 1425/2004). See 35. köide kannab üldpealkirja *Kitāb qitāl ahl al-baġī (Mässulistega taplemise raamat)*, kus lk 145–160 leidubki kuulus ibn Taymiyya *Alaviitide vastane fatvaa*. Islamimaailmas viidatakse sellele reeglina avalause järgi. Köite lõpus asuvas registris on sellele fatvaale ka pealkiri pandud, mis on fatvaa enda algussõnastusest veidi erinev:

ما يقول السادة في النصيرية القائلين باستحلال الخمر و تناسخ الأرواح
و قدم العالم و إنكار البعث النشور و الجنة والنار إلخ

¹³ See on kõige kauem katkematult tegutsenud orientalistikaalane teadusväljaanne, mis hakkas ilmuma koos Société Asiatique'i asutamisega 1822. a.

(*Mā yaqūla as-sāda fī an-nuṣayrīa al-qā'lin bi-istihmāl al-ḥamr wa tanāsiḥ al-arwāḥ wa qadima al-ālim wa inkār al-b'at an-našūr wa al-ḡinna wa an-nār, ilaḥ*) (ibn Taymiyya 1425/2004, 35: 446), ja mis tõlkes kõlab nii: *Mida lausuvad õpetatud isandad nuṣairiitide kohta, kes väidavad lubatuks veini kasutamist, hingede rändamist ja maailma igavikulisust, eitavad ülestõusmist, paradiisi ning põrgutuld ja nii edasi.* Nagu iga teinegi fatvaa, algab ka see anonüümse küsija pöördumisega ibn Taymiyya kui mufti poole (lk 145–150), millele järgneb fatvaa põhi-osana ibn Taymiyya vastus (lk 150–160). See Saudi Araabias toimetatud tekst on veidi pikem Guyardi väljaandest ning mõnes kohas erineb sellest tunduvalt, arvatavasti on põhjuseks erinevate käsikirjade kasutamine.

Kohe edasi (*Ibid.*, 161–162) on trükitud veel üks lühike, eelneva pika fatvaa mõtet kokkuvõttev fatvaa alaviitide kohta; järgneb (*Ibid.*, 162) veelgi lühem määrus druuside kohta, kuid selle fatvaa põhimõtted kehtivad samuti alaviitide kohta. Seega vahel räägitakse ibn Taymiyyal leiduvast kahest/kolmest fatvaast alaviitide vastu, kuid kõige tähtsam nendest on ikkagi esimene, kus lisaks sunniitide suhtumisele alaviitidesse avaldub ka see, mida sunniidid toona nendest teadsid.

Alljärgnevast tõlkest on välja jäetud kaks katkendit küsiva osa algusest, mis püüavad kirjeldada alaviitide teoloogilisi põhitõdesid, kuid teevad seda niivõrd spetsiiflises sõnastuses ja niivõrd suurel määral alaviitide tõekspidamistest erinedes, et need siinkohal vaevalt lugejale midagi pakuvad. Ka fatvaa vastuse osas, mis kujutavad endast kõrvalpõiget teistele teemadele, on mul paar kohta jäetud tõlkimata, kõigile nendele väljajätmistele on nurksulgudes viidatud..

Fatvaa vastuse osas kasutatakse alaviite märkiva nusairiidide sünonüümmina vahel ka toonaseid sektante üldiselt tähistavat terminit *al-bāṭiniya*, vahel aga kasutab ibn Taymiyya nusairiidide sünonüümmina terminit „karmaadid“ — see oli toona ainus sekt, millest sunniidid natukenegi midagi teadsid; vahel aga teeb ibn Taymiyya järeldusi talle šiiismist teadaoleva põhjal. Seega on ibn Taymiyya tekstis ründe objektiks olevad „nemad“ nurksulgudes selgitatud [alaviidid]. Mõni võiks ehk küll vastu väita, et kohati räägib tekst sektantidest — batiniitidest jt „religioosetest liialdajatest“ üldiselt, kuid fatvaa konteksti silmas pidades võib kõiki neid kohti pidada ka alaviitide vastu suunatuks ja just nii käsitlevad neid ka tänapäevased sunniidi autorid (tosinale vastavale kirjuti-sele on ka ülal viidatud).

Ibn Taymiyya

Alaviitide vastase fatvaa tõlge

[I Fatvaa küsiv osa]

[Küsiv osa algab konstateeringuga, et alaviitide religioossed alustõed erinevad moslemite omadest täielikust.]

Mida ütlevad isandad-õpetlased religiooni-imaamid¹⁴ — rõõmustagu Allah nende kõigi üle ning aidaku neid ilmse tõe väljaselgitamisel ja valelike [väärusliste] mässude mahasurumisel!¹⁵ — nusairiitide ütluste kohta veini [joomise] lubatavusest,¹⁶ hingede rändamisest,¹⁷ maailma igavikulisusest,¹⁸ maapealsele elule järgneva taassünni, ülestõusmise, taeva ja põrgu¹⁹ eitamisest ja selle kohta, et viis palvust [päevas] on viie nime väljenduseks.²⁰ Nendeks [nimedeks] on 'Alī,

¹⁴ Väljend „isandad õpetlased religiooni-imaamid“ näitab austavat suhtumist fatvaa küsijalt.

¹⁵ „Valelike [väärusliste] mässude mahasurumisel“ — silmas peetakse fatvaa andmise ajal u 1316.–1317. a toimunud alaviitide ülestõusu mamelukkide vastu või üldises tähenduses sektante, nagu on ka selle köite pealkiri: قتال أهل البغي — *Mässulistega taplemise raamat*.

¹⁶ „Veini [joomise] lubatavusest“ — veinikeelust tulenevat analoogiapõhimõtet (*qiyās*) rakendades on igasuguse alkoholi keelamine sätestatud juba koraanis, sunnas ja sellest lähtudes selgesõnalise seadusena määratletud islami õiguses — pole mitte ainsamatki sunniitliku islami koolkonda, mis lubaks alkohoolseid jooke tarbida. Aga alaviitidele on vein rituaalselt tähtis ja nende suurt veinilembust on sajandite jooksul täheldanud nii moslemid kui ka lääne rännumehed. Kuulus on lausung esimesest eurooplaste üles tähendatud alaviitide kirjeldusest 17. saj lõpus: „Ainus kindel teadaolev asi nende kohta on see, et nad valmistavad väga palju head veini ja on suured joodikud.“ (Maundrell 1703: 13). Sunniitide tänapäevases alaviitide vastases propagandas on veiniteemal märkimisväärne koht.

¹⁷ تناسخ الأرواح „hingede rändamisest“ — hingede rändamine, mis islami seiskohast on täiesti ketserlik idee, on alaviitide religioonis kesksel kohal.

¹⁸ „Maailma igavikulisusest“ — alaviidid ei tunnista monoteistlike religioonide, sh islami ideed viimsest päevast; alaviitidel on tsükliline aja- ja ajalookäsitlus.

¹⁹ „Taassünd, ülestõusmine, taevas ja põrgu“ — kesksed põhimõtted sunnismis ja šiiismis, kuid alaviitidel on taassünni asemel hingede rändamine; ülestõusmisel on võrreldes teiste moslemitega palju holistikum tähendus; taeva ja põrgu asemel on vabanemine maistest ümbersündidest igavikulise valguse poole liikudes.

²⁰ „Viis palvust [päevas] on viie nime väljenduseks“ — nagu ka sunniidid, palvetavad alaviidid viis korda päevas, kuid palvete tähendus erineb kardinaalselt sunniitide omast ning neil pole mošeesid.

Ḥasan, Ḥusayn, Muhsin ja Fāṭima²¹ — nende viie nime mainimine vabastavat neid roojasusest puhastamise ja palvele eelneva pesemise²² kohustusest ning nõudest viis korda [päevas] palvetada.

Paastumine²³ tähendab neile kolmekümnet meest ja kolmekümnet naist, keda nende raamatutes üles loetletakse.²⁴ Taeva ja maa loonud Allahiks peavad nad aga 'Alī ibn Ṭālibit²⁵ (RAA²⁶), kes on neile jumalaks taevas ja imaamiks maa peal. Nende religioosseks alustõeks on Jumala ilmumine inimeselaadselt: ta tegevat end nähtavaks tema enda poolt loodu ja oma orjade keskel, et need võiksid teda tundma õppida ja kummardada.

[Järgnevalt kirjeldatakse nende pühendamisriitust ja vaikimisvannet usuasjades.]

²¹ Nimetatud isikud on alaviitide religioonis tähtsad esoteerilised tegelased: 'Alī ('Alī ibn Abī Ṭālib, 600–661) on sunniitide käsitluses prohvet Muhamedi kasupoeg ja väimees, neljas kaliif aastail 656–661, kuid alaviitidele on ta kõige tähtsam isik, Jumala maine kehastus. Fāṭima (u 605–632) oli prohvet Muhamedi tütar, ühtlasi 'Alī abikaasa, sunniitide jaoks on Fatima lihtsalt üks Muhamedi perekondseid, aga alaviitide jaoks keskne kuju. Ḥasan ja Ḥusayn on sunnismi seisukohalt kaliif 'Alī pojad, kes mässasid sunniitide vastu, aga alaviitidele jällegi üliolulised, kuid nii nagu 'Alīd, Muhamedi ja Fāṭimat, ei peeta neidki inimesteks, vaid „jumalikeks näivusteks“; Muhsin oli 'Alī ja Fāṭima lapsena surnud poeg, kellel on alaviitide jaoks esoteeriline tähendus.

²² Rituaalne puhastamine on islamis tähtis. Siin eeldab küsija ekslikult, et alaviidid ei vii läbi rituaalset pesemist — tegelikult nad teevad seda samal moel nagu suniidid, kuid annavad sellele tegevusele esoteerilise ja otseselt sunniitide vastase tähenduse: rituaalse pesemisega vabanetakse sunniite katvast rüvedusest (vt Friedman 2010: 136–137).

²³ Paast ramadaanikuul, kui päikesetõusust loojanguini ei sööda, jooda, ega suhelda intiimselt vastassugupoolega, on keskne rituaal islamis ning moodustab usu ühe alusammastest. Ka alaviidid paastuvad sel ajal, kuid annavad sellele jällegi esoteerilise tähenduse ning erinevalt teistest moslemitest lisavad ka vaikimisnõude.

²⁴ On selgusetu, millistele alaviitide raamatutele küsija siin viitab. Selleks ajaks olid kõik alaviitide peamised religioossed alusteosed juba valmis, kuid ringlesid väga piiratud alaviidiõpetlaste seltskonnas käsikirjades, trükki jõudsid need tekstid alles alates 2006. a ilmuma hakanud religioosete tekstide koguväljaande näol ning sedagi alaviitide endi tahte vastaselt liibanonlaste väljaantuna: *Silsilat at-turāt al-'alawī* 2006–... .Bayrūt–Diyār 'Aql: Dār li-Aḡl al-Ma'rifa.

²⁵ „Ning Jumalaks, kes lõi taeva ja maa, on neil 'Alī ibn Ṭālib“ — siin on arusaam alaviitide jumala olemusest sarnane sunniitide käsitlusega, vahe on vaid selles, et Allahi asemel on alaviitidel jumalaks 'Alī; tegelikult on alaviitidel jumalakäsitluse kohaselt 'Alī vaid üks inimesele mõistetav Jumala väljendus, mitte Jumal ise.

²⁶ RAA — araabiakeelne akronüüm, tõlkes „rõõmustagu Allah tema üle“, on sunniitidel kohustuslik väljend prohvet Muhamedi kaaskondsete mainimisel. Muhamedi enda mainimisel tuleb aga lisada vaga lausung *ṣalla allāhu 'alayhi wa-sallama* (olgu temaga Allahi õnnistus ja rahu), mida klassikalistes tekstides märgitakse tihti väikses kirjas صلى الله عليه وسلم või lühendatakse akronüümiga, aga euroopakeelsetes tekstides kasutatakse akronüümi *sl'm*, veel sagedamini aga SAWS nagu ka käesolevas tekstis.

Neil on sedaviisi, et isikust saab uskuja nusairiit — kellega võib koos istuda, veini juua ja pühendada teda oma saladustesse²⁷ või kellele endi hulgast [kedagi] naiseks anda — alles siis, kui õpetaja peab talle pühendamiskõne, mis tegelikult kujutab endast tseremooniat [lubadusega] hoida saladuses oma religiooni, õpetajalt saadud teadmisi ning oma sekti tähtsaimate asja-meeste saladusi. Nad töotavad hoiduda [usuasjades] suhtlemisest moslemite või teistega, kes ei kuulu nende usku; nad lubavad tundma õppida oma Isandat ja Tema Imaami ajajärkude²⁸ kaudu ning tunnistada *ism'i* ja *ma'na*²⁹ ülekandumist igal pool ja igal ajal.

[Järgneb selgitus, kuidas alaviidid peavad islami prohveteid oma *ism'i* ja *ma'na* väljendusteks — see väga spetsiifilises sõnastusega lõik on tõlkest välja jäetud.]
[---]

[Järgneb alaviitide süüdistamine islami esimeste kaliifide vaenamises.]

Nad ütlevad, et saatanate saatanaks on 'Umar ibn al-*Ḥaṭṭāb* (RAA) ja et ses kuraatlikus hierarhias valitsevat temast järgu võrra allpool Abū Bakr (RAA), seejärel *Uṭmān*:³⁰ röömustagu Allah kõigi nende üle ja ülendagu neid kõrgemale nondest ketseritest, eksiteel olevatest plagiatoritest ja teistest rüveduste lausujatest. Kuid on ju aegade algusest saati igal ajahetkel leidunud sihandseid seltskondi ülal mainitud õpetustega — need on rüvedast rahvast koosnevad sektid.

[Alaviitide pahelikkuse rõhutamine ja etteheide moslemitele, et nad on sellise islamit vaevava nuhtluse suhtes ükskõiksed.]

Ning see neetud usulahk³¹ on ülemvõimu saanud suurte Süüria maade üle, nad on [seal] kuulsad ja tuntud ning tegutsevad avaliku sektina. Kõike seda kinnitab igaüks, kes on nendega läbi käinud, ning teavad ju tänapäeval nende

²⁷ Siin mainitakse oma religiooni salajas hoidmist, mida ka kõik alaviitidega kokku puutunud märgivad.

²⁸ Alaviitide uskumuse järgi ilmutab Jumal end inimkonnale erinevatel ajastutel erinevate isikute kujul.

²⁹ Alaviitidel on jumala olemuslikuks aluseks kolmik: jumala abstraktne (*ma'na*), jumala väljendus/nimi (*ism*), ning värv (*bāb*), mis ilmuvat ajaloo jooksul inimkonnale väljapaistvate isikute näol.

³⁰ Nimetatud kolm isikut olid sunniitide esimesed kaliifid, nendest eriti kõrgelt hinnatakse teist, 634–644 valitsenud 'Umarit, aga alaviidi tekstides on nad suurimad vaenlased, eriti seesama kaliif 'Umar.

³¹ Guyardi tekstis الطريفة (*aṭ-ṭarīqa*) — sufi ordu, mis on kahtlemata eksitus ja peaks olema الطائفة (sekt), nagu see on Saudi väljaandes.

olemasolust nii haritud moslemid ja õpetlased kui ka lihtrahvas. Nende olemus oli varjatud suurema osa rahva eest rannikul abist ilma jäetud³² frankide ülemvõimu ajal, kuid siis saabus islami võidupäev ja selgus nende [alaviitide] loomus ja paljastus nende ketserlikkus — kuid sellest hoolimata valitseb nende suhtes [moslemitel] suur ükskõiksus.

[Fatvaa küsiva osa sisuline küsimus: kuidas alaviitidega lävida olmes ja riiklikul tasandil, kas võib neid palgata abitöödele?]

Kas on lubatud moslemitel nende [alaviitide] hulgast endale naist võtta või siis endi hulgast neile [kedagi] naiseks anda? Kas tohib süüa nende poolt veristatud loomade liha või pole see lubatud, ja millised on selle [veristamise] tingimused? Milline on õiguslik seisukoht [*ḥukm*] juustu kohta, milles on kasutatud nende poolt tõurastatud loomade juuretist?³³ Milline on seisukoht nende tööriistade ja rõivaste [kasutamise] kohta? Ja kas on lubatud neid matta moslemite keskele või siis mitte? Ja kas tohib võtta neid teenistusse moslemite piiriäärsetel aladel ja neid [alasiid] neile [kaitsmiseks] üle anda või on võimukandja kohustatud nad kõrvaldama³⁴ ning kasutama nende asemel võimekaid moslemitest mehi? Ja kas teda [võimukandjat] süüdistatakse [islamist] üleastumises, kui ta viivitab nende [alaviitide] minema ajamisega [piiriladelt]? Või tohib ta sellega viivitada isegi siis, kui ta on otsustanud nad pagendada? Ja kui ta palkab neid ja [seejärel] kõrvaldab — või siis üldse ei kõrvalda neid [oma valdustest] —, kas võib valitseja kulutada nende peale [palga]raha riigikassast?

[Järgneb kohmakalt sõnastatud küsimus: kui valitseja palkab alaviite mingi töö jaoks, kuid siis tekib olukord, et neile määratud raha oleks vaja mujal kasutada, kas siis võib viivitada neile maksmisega?]

[--]

³² „Rannikul abist ilma jäetud frankide“ — siin peetakse silmas, et frangid ei saanud Euroopast piisavalt toetust ja jäid seetõttu rannikualale justkui lõksu, kus nad Mamelukkide ajal lõplikult välja aeti, mille tunnustajaks oli ka ibn Taymivva ise. Kuid Friedman arvab, et siin võis esialgu olla ka kirjapildilt väga sarnane مجدولين — ‘kindlustunud’ (Friedman 2010: 301, märkus 6), seega võib vaadeldav koht kõlada ka „rannikualal kindlustunud frankidele“.

³³ Juustujuuretist e laap on vasikate ja lambatallede kõhus leiduv, valke lagundavast ensüümist (proteas) saadav ferment, mida kasutatakse juustu valmistamisel piima kalgendamiseks.

³⁴ „Või on võimukandja kohustatud nad kõrvaldama“, kuid võib ka „maha raiuma“ või „tapma“, milliseid tähendusi قطع endas sisaldab.

[Järgneb küsimus, millele vastamine moodustab ibn Taymiyya fatvaa tähtsaima osa: kuidas suhestuvad alaviidid teiste toonaste hirmsate islamivaenlastega, nagu tatarlased ja ristisõdijad, ning kas neid alaviite võib palgata islami hüveolu nimel?]

Kas neid nusairiite võib tappa ja kas on lubatud nende vara [omastada] või mitte?³⁵ Ja kui valitseja peab nende vastu džihaadi³⁶ — abistagu teda selles Kõikväeline Allah —, ründab nende väärdõpetust, kõrvaldab neid moslemite kindlustest, takistab islami rahval nendega abiellumist, nende poolt veristatu söömist, karistab neid paastu ja palvuse [minetamise] eest, keelab neil väljendada oma väärusku ning paljastab nende uskmatus — kas on siis see õilsam ja parem taplemisest tatarlastega nende valdustes,³⁷ [149] Sīsi³⁸ maade ja frangi alade³⁹ purustamisest ning teiste [moslemite] ohutamisesest sarnastele tegudele? Või oleks kiiduväärne neidsamu nusairiite — seda tulenevalt kartusest frankide sepitsuste ees — suunata džihaadile piirilade kaitseks ja võtta neid teenistusse piirilinnadesse ja mererannikule? Või hoopis tuleks nad kõrvaldada [nimetatud aladelt]? Ja kas peaks isik, kes teab nusairiitide vaateid, avalikustama nende tegemisi ning seeläbi aitama kaasa taolise väärdõpetuse hävitamisele ja islami levikule nende seas, et siis Kõikväeline Allah juhiks [vähemalt] mõned

³⁵ otsetõlkes 'kas nende mainitud nusairiitide veri on vaba ja kas nende varad on lubatud või mitte?'

³⁶ Araabiakeelne جاهد *ǧāhadai* tähendab nii 'džihaadi pidama' kui ka 'pingutama', seega sõna جهاد *ǧihād* tähendab nii uskmatus vastu peetavat džihaadi kui ka ükskõik missugust pingutust. Islami teoloogias ja õiguses aga on sõna džihaad üheselt määratletud tehniline termin, mis märgib moslemite „pingutamist“ uskmatus ja islamist loobunute vastu. Tõlkes olen kohati kasutanud „džihaadima“ ja „pingutama“ sünonüümidenä.

³⁷ Selle fatvaa andmise ajaks oli mongol Hulagu lõpule jõudnud vallutatud Iraani ja Iraagi aladele Hulagiidide riigi loomisega. Riigis soositi kord kristlikke, kord paganlikke või budistlikke religioone, kuid mõned valitsejad tunnistasid formaalselt ka islamit, kuid ibn Taymiyya ei pidanud neid tõelisteks moslemiteks ja andis nende vastu ka oma kuulsa „Tatarlaste fatvaa“.

³⁸ Minu tekstis سيس (*Sīs*), Guyardi väljaandes aga الصين ('Hiina'), märkusega, et tekstis on vigane nimekuju سين (Guyard 1871: 166, märkus 4). „Hiina“ on kahtlemata eksitus, sest ibn Taymiyya ajal polnud moslemitel mitte mingit maade jagamist hiinlastega, küll aga märgib *Sīs* Kiliikias asuvat Väike-Armeenia riigi pealinna, mida 13.–14. sajandilamelukid jt moslemite väed korduvalt ründasid.

³⁹ ديار افرنج — 'frangi alade', Guyardi tekstis aga بلاد الزنج, 'az-Zanǧ maad' (Guyard 1871: 166), milline kirjapilt on väheusutav, sest الزنج märgib Sansibari ja sellest veel lõunapoolse jäävaid IdaAafrika neegerhõime. Vaevast et ibn Taymiyya viitab siin kaugele perifeeriale, mille kohta toona suurt midagi ei teatud ja kus ei toimunud siis ka märkimisväärsed sündmused; pigem on siin tegu järjekordse trükiveaga ning viidatakse frankidele, kellega just olid läbi saanud kaks sajandit kestnud verised ristisõjad.

neist islami juurde ning teeks pärast niivõrd suurest uskmatusest välja toomist nende järeltulevad põlved ja pojad moslemiteks? Või tohib suhtuda nendesse tähelepanematusesega nendest mitte hoolides? Seega siis: mida peaks kõige sellega seoses ette võtma kõrgelt haritud islamiõpetlane ja mida džihaadivõitleja, ning mida nõutakse selles [küsimuses] islami valduste kaitsjalt/valitsejalt?

Oleme tänulikud Teile, kui annate Allahi abil lihtsad vastused neile esitatud küsimustele. Olgu Allah helde valvur meie üle.

[Fatvaa põhiosa: ibn Taymiyya vastus]

[Sissejuhatav ja üldine hukkamõistev hinnang alaviitidele.]

Vastas Šayḥ al-Islām Taqī ad-Dīn Abū al-‘Abbās Aḥmad bin Taymiyya:

Olgu kiidetud kahe maailma valitseja Allah!

See rahvas, keda kutsutakse *an-Nuṣayriya*, on sarnaselt teistele batiniidi karmaatidele⁴⁰ juutidest või kristlastest suuremad uskmatud, nad on uskmatumad ka paljudest paganatest. Nende tekitatud kahju Muhamedi (SAWS) usukogukonnale on suurem [islami vastu] võitlejate uskmatute — tatarlaste, frankide ja teiste — põhjustatud kahjust, sest nad [nusairiidid] jätavad endast harimatutele moslemitele šiiitide mulje, justkui oleksid nad *ahl al-bayt*;⁴¹ toetajad, kuid tegelikult ei usu nemad ei Allahi, Tema Saadikut [Muhamedi] ega Tema pühakirja [koraani], ei [hüve] õhutamist ega [halva] keelamist,⁴² ei

⁴⁰ وسائل أصناف القرامطة الباطنية — otsetõlkes 'ning teist liiki batiniidi karmaadid'. Ibn Taymiyya kasutab siin väljendit „batiniidi karamaadid“, tegemata vahet alaviitidel ja 9. sajandil tekkinud ning 10. sajandil võimsa riigi loonud karmaatidel, kellel oli alaviitidega vaid nii palju ühist, et neid võib samuti pidada „religioossete liialdajate“ seltskonda kuuluvateks ja sunniitlikust islamist drastiliselt kaugenenuks sektiks. Siiski on ibn Taymiyyal osaliselt õigus sellise võrdluse toomises, sest karmaadid on alaviitide kõrval üks islamist enim kaugenenuks sekt; arvatavasti toimub siin alaviitide võrdlemine karmaatidega ka põhjusel, et eelnevatel sajanditel räägiti islamimaailmas toona palju karmaatide rünnakutest. Seega võrreldes neid kurikaelttega, kes Kaabast Musta kivi minema viisid ja palju palverändureid tapsid, tahab Ibn Taymiyya nende pahelisust kõigile ilmselgeks teha.

⁴¹ *ahl al-bayt* — kitsamalt piiritletuna märgib see prohvet Muhamedi perekondseid, kuid siinkohal islami peasuundi, sunnite ja šiiite.

⁴² „Ei [hüve] õhutamist ega [halva] keelamist“ — siin märgib see lühendatud kujul islami üht peamist moraalset aluspõhimõtet, et nii islami kui ka üksikindiviidist moslemi ülesanne on käskida, s.t. õhutada Allahile meelepärase hüve teostamist ning keelata Allahi poolt halvaks peetavat.

tasu ega karistamist,⁴³ ei paradiisi ega [põrgu]tuld, mitte ainsamtki saadetutest [s.t prohvetitest] enne Muhamedi (SAWS) ega ühtegi õigeusksete kogukonda.

[Alaviitide süüdistamine islami sõnumi moonutamises.]

Allahi ja Tema Saadiku sõnale,⁴⁴ mis on [lihtsatele] moslemitele teada islamiõpetlaste kaudu, omistavad nemad moonutatud tõlgenduse,⁴⁵ väites seal leiduvat vaid Allahile mõistetavat varjatud teavet.⁴⁶ Nad⁴⁷ kalduvad otsatult kõrvale Kõikvälise Allahi nimesid kasutades ning ajaate ja Tema Saadiku sõna moonutades alguses tekstis, sest on ju nende eesmärgiks islami usu ja seaduse eitamine kõikvõimalikul viisil. Aga väliselt püüavad nad selliseid asju [s.t oma moonutusi] väita tõesteks ja justkui prohvetitelt pärinevaks. Olgu siinkohal mõned näited nende väidetest: „viis palvust“ omab neil salajast tähendust, „kohustuslik paast“ tähendab neil salajast *kitmān*'i [religioosne teesklus], „palveränd Kaaba juurde“ aga nende oma pühameeste külastamist, väljend „Abū Lahabi käed“⁴⁸ — see märgib Abū Bakrit ja ‘Umarit, „tähtis teadaanne“⁴⁹ „varjatud imaami“,⁵⁰ kelleks on ‘Alī ibn Abī Tālib.

[Alaviitide ründamine, samastades neid karmaatide jt toonaste sektidega.]

Nad on pidanud kuulsaid lahingud ja koostatud [religiooni]raamatuid islami ja [selle] rahvale vastu seistes⁵¹. Ega ole nemad jätnud kasutamata võimalusi moslemite vere valamiseks, tappes näiteks palverännust osavõtjad ja visates

⁴³ „Ega tasu ja karistamist“ — eelmisega seotud aluspõhimõte, et Allahile meelepärase edendamise eest saab inimene tänuks jumaliku tasu ja halva mahitamise eest karistada.

⁴⁴ „Allahi ja Tema Saadiku sõna“ — Allahi sõna on koraan, Tema Saadiku ehk Muhamedi sõna on sunna.

⁴⁵ Lõik alates „väites“ kuni lause lõpuni puudub M. St. Guyard tekstis.

⁴⁶ علم الباطن — ‘seesmine teadmine’, võib tõlkida ka „esoteeriline teadmine“.

⁴⁷ Kogu järgneva lõigu araabiakeelne tekst on minu tõlkes aluseks võetud saudide väljaande tekstist, mis erineb Guyardi tekstist tunduvalt.

⁴⁸ Koraanis 111: 1, milles viidatakse prohvet Muhamedi vihavaenlasele Mekas nimega Abū Lahab.

⁴⁹ Koraanis 78: 2 esinev väljend, mille järgi ka kogu suura on saanud nime „Teadaanne“.

⁵⁰ Varjatud imaam: šiitide dogma kohaselt viimane, 12. imaam Muḥammad al-Mahdī, kes läks 941. aastal „varjatud olekusse“ ja saabub tagasi aegade lõpus, millist ideed erinevad ḡulat’i, s.t religioossete liialdajate sektid omakorda edasi arendasid.

⁵¹ Selle lause tähendus pole täpselt arusaadav:

ولهم في معاداة الإسلام و أهله وقائع مشهورة و كتب مصنفة

neid Zamzami kaevu,⁵² või siis viies ära Musta kivi, mis kauaks ajaks nende kätte jäi.⁵³ Nad on tapnud islamiõpetlasi ja šeike nii palju, et vaid Kõikväeline Allah neid kokku suudab lugeda. On ju koostatud arvukalt raamatuid, mis jutustavad sellistest ja ka teistest [nende tegudest]; leidub ka islamiõpetlaste kirjutisi, kus selgitatakse nende uskmatuse, ketserlikkuse⁵⁴ ja jumalasalgamise olemust, paljastades nende saladusi ja tõmmates neilt maha varjavad katet. Seega on nemad suuremad uskmatud kui juudid, kristlased või puuslikke kummardavad India braahmanid. Kõik siinkohal neist asjust öeldu on vaid väike osa sellest, mida [islami]õpetlased nendest oma kirjutistes räägivad.

[Süüdistus ristsõdijatega koostöö tegemises.]

On ju meile teada see, et Süüria rannikualade üle hakkasid kristlased valitsema just nende [alaviitide alade] kaudu — sest on ju nemad [alaviidid] alati moslemite vastu mestis kõigi islamivaenlaste ja kristlastega.⁵⁵ Nõnda siis kujuneski neile suurimaks õnnetuseks Süüria rannikualade tagasivallutamine moslemite poolt ja kristlaste purustamine, kuid veel suuremaks tragöödiaks sai neile moslemite võit tatarlaste üle.⁵⁶ Aga nende suurimateks pidupäevadeks on mõne moslemite piiriäärse ala vallutamine — kaitsku Kõikväeline Allah selle eest!⁵⁷ Aga muidu on islami sadamad/piirialad olnud ikka moslemite käes — isegi Küprose saar vallutati Allahi abiga kibekähku, kui moslemid selle usklike käskija,

⁵² Siin omistab ibn Taymiyya karmaatide tegusid üldistavalt kõikidele sektidele, kuid alaviidid pole mitte midagi sellist korda saatnud.

⁵³ Viide karmaatide poolt Meka ründamisele 930. a ja sealt Kaaba Musta kivi kaasaviimisele, mille Abbassiidide kaliif suure lunaraha eest tagasi sai.

⁵⁴ *az-zindiqa* — keskaegses islamis algselt maniheismi halvustav nimetus, millega hiljem märgiti igasugust vabamõtlemist ja islami dogmade vastast tegevust, ketserlust ja uskmatust.

⁵⁵ Vastupidi ibn Taymiyya väitele tapsid esimeses ristsõjas Süüria rannikualale tunginud frangid ehk ristsõdijad arvukalt ka alaviite, kes neid sugugi rõõmuga vastu ei võtnud (vt Budge 1932, 1: 235; Friedman 2010: 63).

⁵⁶ Enne käesoleva fatvaa andmist võitsid mamelukid 1303. a hulagiidide vastu pöördele Marš Safari lahingu, mis viis Süüria pikkadeks sajanditeks Mamelukkide võimu alla ning lõpetas hulagiidide ja ristsõdijate koostöö katsed, aga samuti ristsõdijate lootuse Jeruusalemm tagasi saada.

⁵⁷ نُغُورِ الْمُسْلِمِينَ — „moslemite piiriäärsed alad“, kuid see võib tähendada ka sadamaid või piirikindlusi. Kuigi ristsõjad aeti Palestiinast lõplikult välja 1291. a, toimus järgnevatel sajanditel mitmeid kristlike jõudude rünnakuid, mille käigus vallutati vahel mõneks ajaks mõni sadamalinn Süüria või Egiptuse rannikul.

kaliif 'Utmān bin 'Affān (RAA) ajal Mu'āwiya bin Abi Sufyāni juhtimisel hõivasid, ning see jäi nende [moslemite] valdusse kuni neljanda sajandini.⁵⁸

Nood Allahi ja Tema Saadiku [õpetusest] kõrvale kalduvad [alaviidid] muutusid just sel ajal rannikualadel ja ka mujal arvukaks ning [nende abil] hakkasid kristlased seal valitsema; seejärel said nende [alaviitide] tõttu kristlased oma valdusse ülla Jeruusalemma ja teised kohad — just nemad [alaviidid] olid selle peamiseks põhjuseks. Ja kui siis Kõikväeline pani pühasõdalastest moslemite kuningad, usumärtrid Nūr ad-Dīni⁵⁹ ja Šalāh ad-Dīni⁶⁰ ja nende järgijad⁶¹ Allahi teele⁶² ja nad vallutasid kristlastelt rannikualad ning muu nende käes oleva ja ka Egiptuse,⁶³ siis nemad [alviidid] olid [Süüria] maade üle valitsenud ning teinud kristlastega koostööd [juba] ligemale kakssada aastat.

Kuid moslemid pidasid nende vastu džihaadi seni, kuni vallutasid valdused tagasi ning sellest ajast alates levis islam Egiptuse aladel ja Süürias.⁶⁴

⁵⁸ Ibn Taymiyya jutu mõte näib olevat rõhutada asjaolu, et alaviidid on nii suured moslemite vaenlased, et nende tõttu ei kehti islami loomulik ülemvõim Süüria alade üle. Mis puudutab Küprost, siis vallutasid moslemid selle 7. sajandi keskpaigas, saare minekul islami ülemvõimu alla on eriline koht islami riigiõiguses, mis sätestab islamimaailma ja uskmata katkematu vaenu, kuid Küpros on erandlikult neutraalne ala (Khadduri 1955: 262–267). Mainitud Mu'āwiya bin Abi Sufyān (602–680) oli islami esimeste kaliifide asevalitseja Süürias, saades 661. a Umajjaadide dünastia esimeseks valitsejaks.

⁵⁹ Täisnimega Nūr ad-Dīn Abū al-Qāsim Maḥmūd bin 'Imād ad-Dīn Zankī (1118–1174) — oli 12. sajandil Süüria aladel (keskusega Aleppos) valitsenud Zankiidide dünastia üks võimekamaid valitsejaid ja ristisõdijate vihasemaid vastaseid, keda hilisem islami ajalookirjutus hakkas ülistama frankide vastase džihaadi alustaja ja eestvedajana, millise kuvandi on siinkohal ka ibn Taymiyya täielikult omaks võtnud.

⁶⁰ Šalāh ad-Dīn Yūsuf bin Ayyūb (1137–1193) valitses Egiptust Aijubiidide dünastia eesotsas 1174–1193; nagu Nūr ad-Dīn, on ka Saladin islami ajalookäsitluses teine suur ristisõdijate vastu võidelnud džihaadikangelane.

⁶¹ Arvatavasti peetakse silmas nende (zankiidide ja aijubiidide) lähikondseid ja samasuguste vaadete kandjaid või siis nende dünastiaid.

⁶² Väljend „Allahi teel“ või lihtsalt *sabil* ('tee') märgib reeglina džihaadi uskmata vastu.

⁶³ Saladin haaras Egiptuses võimu 1174. aastal, kukutades sealsed šiiitlikud fatimiidid.

⁶⁴ „Sellest ajast levis islami kutsung Egiptuse aladel ja Süürias“ — autor peab silmas just vahetult enne teda, 12.–13. sajandil toimunud religioosse koosluse muutust Süürias ja Egiptuses nende piirkondade lõplikul islamiseerumisel. Varem moodustasid seal ligikaudu poole elanikkonnast kristlased, kuid Saladinist alates ja eriti mamelukkide ajal toimus järsult karmistunud „uskmata“ tagakiusamise tõttu sunniitliku islami survele kiire usuvahetus ja moslemid moodustasid suurema osa rahvastikust.

[Alaviitide süüdistamine koostöös tatarlastega moslemite vastu.]

Tatarlased suutsid tungida islami aladele ja tappa Bagdadis kaliifi ning teised moslemite valitsejad⁶⁵ vaid tänu nende [alaviitide] kaasabile ja toele.⁶⁶ oli ju [tatarlaste] vesiiriks Hüläku⁶⁷ astroloog an-Nasir aṭ-Ṭūsī, kes oli ka nende [sektantide/alaviitide] vesiiriks Alamūtis ja kes tatarlaste võimu all olles andis käsu kaliifi tapmiseks.⁶⁸

[Alaviidid kui osa kirevast ketserite kogumist.]

Neil⁶⁹ on erinevaid nimetusi, mida ka moslemid teavad: vahel kutsutakse neid kui „jumalasalgajad“, vahel aga „karmaadid“, vahel nimetatakse neid „*al-bāṭiniya*“, mõnikord aga „*al-ismāʿīliya*“,⁷⁰ teinekord „*an-nusairiya*“ või

⁶⁵ Abbassiidide viimase kaliifi Al-Mustaʿšimi tapsid mongolid 1258. a. Samal ajal sürjutas Iraani, Iraagi ja osa Süüria alasid vallutanud ning seal tekkinud mongolite Hulagiidide dünastia ka arvukalt kohalikke islamivalitsejaid.

⁶⁶ „Vaid tänu nende [alaviitide] kaasabile ja toele“ — siin peetakse silmas seda, et mongolid 13. sajandi pealetungis toetasid neid kas otse või mahitasid neid mitmed islamisektid, kuid samas jälle teised, näiteks assassiinid, kes varem olid suureks hirmuks islamimaailmas, astusid mongolitele surmapõlglikult vastu. Ka erinevad kohalikud kristlased toetasid 1250. aastatel mongoleid. Seda tegid näiteks armeenlased ja grusiinid hoolimata sellest, et just nemad kannatasid eriti rängalt mongolite esimese suurema sõjakäigu ajal islamimaadesse 1223. aastal. Või siis vastupidi — näiteks Egiptuse koptid jäid truuks moslemitest isandatele. Alaviitide koostööst tatarlastega pole mitte midagi teada. Seega teeb ibn Taymiyya siin väga suuri üldistusi, süüdistades valimatult kõiki islami sektet, mistõttu ongi alates sellest käibele läinud süüdistus alaviitide liitlussuhetest mongolitega, mida sageli on kuulda tänapäevani.

⁶⁷ Ibn Taymiyyal on nimekuju Hüläkū, eesti keeles aga tuntud nime all Hulagu (u 1218–1265), kes oli Hulagiidide dünastia rajaja, Tšingis-khaani lapselaps, kes oma venna, suurkhaani Munke (Mönke) käsul allutas mongolitele 1255. a alanud sõjakäigus suurend alad Iraagist Süüriani.

⁶⁸ Nāṣir ad-Dīn aṭ-Ṭūsī (1201–1274) — üks kuulsamatest šiiidi õpetlastest, kes 1230.–1250. aastatel elas ismailiitide keskuses Alamūti kindluses. Kui mongolid selle purustasid, kuulus ta alates 1250. aastatest Hulagu kaaskonda. Paljud Bagdadi šiiidid ja šiiitlikud pühamad pääsesid just tänu temale mongolite laastamistööst. Temast sai Hulagu administratsiooni ülem, kes ehitas üles sõdades purustatu. Kuid aṭ-Ṭūsī ei andnud käsku Abbassiidide kaliifi tapmiseks — niisuguses väites peitub jällegi sunniitide neimaiha šiiitide aadressil; veel vähem on aṭ-Ṭūsī põhjust pidada alaviitide hulka kuuluvaks — ibn Taymiyya ei tee siin järjekordselt vahet erinevatel islamisektidel.

⁶⁹ Järgneva kohmaka ja pika lausega ütleb ibn Taymiyya seda, et ta ei tee olemuslikku vahet erinevatel sektidel, sest kõigile neile on ühtemoodi omane ketserlus, nagu on kõigile moslemitele omane islam ja uskumine.

⁷⁰ *al-ismāʿīliya* — enim tundsid keskaegsed sunniidid islamisektidest just ismailiite, kuid sageli oli see termin ka sektante halvustava „batiniitide“ sünonüüm.

„*al-ḥurramīya*“, vahel ka „*al-muḥammara*“:⁷¹ ühed nendest nimedest käivad kõigi nende kohta, teised aga märgivad teatud gruppi — nagu on *al-islām* ja *al-īmān*⁷² üldised [mõisted] moslemite kohta —, kuid mõned [nimetused] nendest on pandud teatavale seltskonnale päritolu, õiguskoolkonna, piirkonna või millegi muu sarnase põhjal.

[Teoloogilised süüdistused.]

[Alaviidid ei tunnista islamiprohveteid ega pühakirju ja omistavad prohvet Muhamedile valeütusi.]

Nende [alaviitide] eesmärkide selgitamine läheks pikale, kuid nagu ütlevad nende kohta õpetlased: selle õiguskoolkonna⁷³ väliseks tunnuseks on vastandumine,⁷⁴ seesmiselt aga täielik uskmatuse. Nende puhul vastab tõele see, et nad ei usu mitte ühtegi prohvetit ega saadikut: ei Noad, Aabrahami, Moosest, Jeesust ega Muhamedi⁷⁵ (SAWS neile kõigile); ega [usu nemad] mitte ühtegi Allahi ilmutatud raamatutest:⁷⁶ ei toorat, evangeeliumi ega koraani; ega [usu nemad] seda, et maailma on loonud Looja; ega [usu nemad] Tema religiooni, mida Tema on käskinud järgida, ega teispooldust, millega inimesi tasustatakse nende tegude eest — [ei usu nemad] mitte midagi peale siinpoolduse.

⁷¹ Järgnevast loetelust märgivad nusairiidid alaviite; *al-ḥurramīya* ja *al-muḥammara* on keskaegsetes sunniitlikes allikates 5. sajandil tekkinud mazdakiidid või ketserid üldises tähenduses.

⁷² *al-īmān*: — üks koraanis sagedamini esinevaid termineid, mis märgib nii Allahisse uskumist, kuid samuti usku üldises tähenduses.

⁷³ Õiguskoolkond — sunnismis on neli suuremat õiguskoolkonda: hanafiidid, malikiidid, šafiidid ja hanbaliidid, šiitidel on oma õiguskoolkonnad. Siinkohal autor eksib, arvates et samamoodi eksisteerib mingi kindlapiiriline alaviitide õiguskoolkond. Nii palju, kui on ibn Taymiyya ajast teada, rajanes alaviitide õigus kohaliku tavaõiguse rakendamisele šiidi õigustumõistmise üldistes raamides. Aga on võimalik, et ibn Taymiyya kasutab siin „õiguskoolkondi“ pilkavalt.

⁷⁴ „Nende usukoolkonna väliseks tunnuseks on vastandumine“ — الرفض (*ar-rafd*): sunnismi teoloogilises kirjanduses määratletakse šiite ja väiksemaid sekte kui vastandujaid, keeldujaid, õigest suunast kõrvalekaldujaid.

⁷⁵ Loetletud on kõige peamised koraanis mainitud prohvetid.

⁷⁶ Islamidogma järgi on islamieelsetel aegadel neid eri rahvastele saadetud pühakirju palju, kuid kõik nad kas unustati või moonutati, nagu see on juhtunud juutide ja kristlaste pühakirjaga, mistõttu pidi Allah saatma inimkonna viimase prohveti Muhamedi, et see Allahi tahte moonutamata kujul jälle kehtima paneks.

Mõnikord põhjendavad nad oma ütlusi natuurfilosoofia koolkondade⁷⁷ teadmameeste abil, teinekord põhjendavad neid, sidudes oma ketserlust tuld kummardavate zoroastriidide⁷⁸ ütlustega. Nad võtavad õigustuseks prohvetliku pärimuse, kuid sinna valelikke ütlusi sisse pannes.

[Järgnevad kaks lõiku spetsiifiliste selgitustega vähetuntud šiiitlike ḥadīṭ'ide näol ja selgusetu päritoluga raskesti mõistetavad süüdistused, mis on tõlkest välja jäetud.] [---]

[Islami naeruvääristamine alaviitide poolt ja oma usupõhimõtete varjamine teiste eest.]

See [nende õpetus] kätkeb endas palvetamise, armuandide, paastumise ja palverännu naeruvääristamist, keelatud sugulise vahekorra lubamist⁷⁹ ning muud mõõdutundetut, mille kirjeldamine läheks pikaks. Ning neil on [oma] märgid ja suhtlemisviisid, mille kaudu nad üksteist ära tunnevad. Ja kui nad viibivad moslemite aladel, kus on palju uskujat rahvast, varjavad nad [oma religiooni] nende eest, kes neid ei tunne, aga kui nad arvukaks muutuvad, saab kogu väarikas rahvas nende olemusest teada.

[Keeld moslemitele abielluda alaviitidega ja tarbida nende veristatut.]

Islamiõpetlased on jõudnud üksmeelele, et meil on keelatud nendega lävida ega ole lubatud suguline läbikäimine [moslemist] mehel tema valduses asuvate [alaviitidega] ega kosita nende [vabasid] naisi, ega või tarbida nende veristatut.

[Sunnismis pole ühest seisukohta alaviitide toiduainete tarbimise kohta — seda ilmestatakse siin juuretise näitel.]

Mis aga puutub nende juuretise⁸⁰ abil tehtud juustu, siis selle kohta leidub kahe kuulsa õpetlase [vastukäivaid] ütlusi. [Esiteks], et see on kui lõpnu

⁷⁷ Tõsimeelne islam suhtub negatiivselt filosoofiasse ja filosoofidesse, termini *falsafa* ja selle tuletiste all peetakse klassikalises islamis silmas valdavalt kas kreeka mittekristlikku filosoofiat või selle pahelikku mõju islamimõttele. Näiteks üks peamisi islami religiooni-filosoofe aš-Šahrastānī liigitab kreeka filosoofia järgijad islamimaailmas *ahl al-ahwā'*de, s.t oma ihade järgijate seltskonda (vt Šahrastānī 1992: 363–369).

⁷⁸ „Tuld kummardavate zoroastriidide“ — zoroastrismi mõju alaviitide õpetusele on vaieldamatu ning siinkohal toob ibn Taymiyya välja ka zoroastrismi ühe põhielementidest, tulekummardamise; teistele šiiitlikele sektidele on aga zoroastrismi mõjud tunduvalt väiksemad või lausa olematud.

⁷⁹ Levinumaid süüdistusi väiksemate usukogukondade vastu on väide nende sugukõlvatusest — nii ka siin.

⁸⁰ Alljärgnevalt kasutan إنفحة kohta sünonüümidena „juustujuuretis“ ja „laap“.

loomade laap, [teiseks aga], et see on kui zoroastriidide veristatud loomade laap. Veel, [et see on] nagu frankide veristatud loomade liha, mida ei peeta [islami] reeglite järgi veristatuks. Mõlemas, nii Abū Ḥanīfa kui ka Aḥmad⁸¹ õiguskoolkonnas leidub ütlust, mis lubavad tarbida sellist juustu, sest nende arvamuse kohaselt on laap [lihast] välja jääv osa ning laap ei muutu loomade surmamisel surnud [lihaks] ega ole [ka] tapetud roojase looma siseosa rüve. Kuid Mālik ja aš-Šāfi⁸² õiguskoolkond ning Aḥmad ühes teises ütles [väidavad], et selline juust on roojane, sest selle juuretis on rikutud, sest surnud looma piim ja laap on ebapuhtad — seega on selline liha keelatud, sest see on kui lõpnud looma liha. Kõik need nimetatud väitjad toovad tõestuseks [Muhamedi] kaaslaste traditsiooni: esimesena mainitud isikud ütlevad, et nad [Muhamedi kaaslastel] sõid zoroastriidide juustu. Teisena mainitud isikud ütlevad, et nad [Muhamedi kaaslastel] sõid vaid juustu, mida pidasid kristlaste omaks. Seega on see isiklikul arvamusel põhinev küsimus ning [iga õiguskoolkonna] järgija peab valima, millise seisukoha järgi toimida.

[Alaviitide majapidamistarbed on roojased.]

Nende majapidamistarvete ja riiete kohta: need on nagu zoroastriidide majapidamisriistad ja rõivad. Sest nagu teavad islamiõpetlased [erinevatest] õiguskoolkondadest: nende majapidamistarbeid tohib kasutada vaid pärast nende pesemist, sest nende veristatud loomade liha kujutab endast lõpnud looma liha ning eeldatavasti on nende kasutatavad majapidamistarbed kokku puutunud veristatud loomade lihaga ja seeläbi roojaseks muutunud. Välja arvatud asjad, mis kõigi eelduste kohaselt ei saa roojaseks nende kasutamiseviisi tõttu nagu piimanõud — kuhu nad ju ei pane oma liha — ja mida pestakse enne sinna piima valamist. ‘Umar bin al-Ḥaṭṭāb (RAA) viis läbi rituaalse pesemise kristlaste veeanuma kasutamise tõttu. Seega pole mingit kahtlust selle roojasuses, sest ei annaks ta [kaliif ‘Umar] ju välja määrust, ilma et ei kahtleks selle puhtuses.

⁸¹ Abū Ḥanīfa (699–767) — islamiõiguse esimesi väljapaistvaid õpetlasi, kelle nime järgi hakati tema jüngrite poolt edasiarendatud õiguskäsitlust nimetama hanafiidi õiguskoolkonnaks. Aḥmad — Aḥmad ibn Ḥanbali (780–855) oli üks tähtsamatest islamiõpetlastest, kelle nime järgi sai nime ka hanbaliitide õiguskoolkond.

⁸² Mālik bin al-Anasi (711–795) järgi on nime saanud malikiidi õiguskoolkond ja Abū ‘Abdullā Muḥammad ibn Idris aš-Šāfi‘ī (767–820) järgi šafiidi õiguskoolkond.

[Keelatud on alaviite matta moslemite surnuaeda.]

Neid ei tohi matta moslemite surnuaedadesse ega lausuda palveid nende seast lõpnute eest, sest on ju Kõrge ja Kõikväeline Allah keelanud oma Prohvetil (SAWS) palvuse silmakirjatsejate,⁸³ nagu ‘Abd Allāh ibn Abi⁸⁴ ja teiste temasarnaste eest, kuigi neid [silmakirjatsejaid] nähti palvetamas, *zakāt*’i maksmas, paastumas ja džihaadi pidamas koos teiste moslemitega ega tulnud nemad lagedale islamit vaenavate ütlustega — aga seda [islamivastasust] varjates. On ju Allah lausunud [isegi nende kohta]: „Ja ära iialgi palveta mitte kellegi eest, kes on nende seast surnud, ega seisa tema haua juures — sest on ju nemad uskmatud Allahi ja Tema Saadiku vastu ning lõpsidki nad ju kõlvatutena.“ [Koraan 9: 84]. Kuidas siis oleks võimalik nõnda toimida [s.t matta koos moslemitega ja palvetada nende eest] nonde ketserite ja silmakirjatsejate [s.t alaviitide] suhtes, kelle puhul tuleb ilmsiks uskmatuse ja jumalasalgamine?!

[Alaviidid on kui islamit kahjustav pärmaine, seega pole neil pidevat moslemite vastu kurja hauduvatel tegelastel kohta moslemite sõjaväes.]

Suurt pattu kujutab endast nendesuguste kasutamine moslemite piirialadel, kindlustes või sõjaväeosades: see oleks samaväärne lammaste karjatamisega huntide abil. Sest on ju nemad suurimad petised moslemite ja nende ettevõtmiste suhtes, nemad ihaldavad [moslemite] riigi ja maa hukku, sõjaväes on nad kahjulikuks pärmaineks. Sel pärmainel on omad eesmärgid nii moslemite juhi kui ka vaenlase suhtes nagu ka islamikogukonna, selle Prohveti ja religiooni, islamivalitsejate ja islamiõpetlaste, imaamide ja aristokraatia suhtes: üle kõige

⁸³ Silmakirjatsejad — koraanis sageli hurjutatavad moslemid, kes ei soovinud osa võtta Muhamedi sõjakäikudest juutide, paganate ja kristlaste vastu (peamiselt suuras nr 4, kuid ka mujal, nt 9: 73: „Oo Prohvet, pinguta uskmatute ja silmakirjalike vastu ja ole julm nendega ...“); see on „mittetõeliste“ moslemite suhtes sageli kasutatav termin islami teoloogilises kirjanduses nii toona kui ka tänapäeval.

⁸⁴ Siin viidatakse vastuolulisele tegelasele prohvet Muhamedi ajal, kel nimeks ‘Abd Allāh bin Sa’d bin Abī as-Sarḥ (srn u 658). Ta oli islami suurte vallutuste ajal tubli väepealik ja vallutuste edendaja Põhja-Aafrikas, Egiptuse asevalitseja ning kaliif ‘Uṭmāni üks peamisi toetajaid. Kuid aastakümneid varem oli temaga aset leidnud üks veider vahejuhtum, mida paljud tõsimeelsed moslemid ei saa tänapäevani kuidagi unustada. Ta oli prohvet Muhamedi sekretär Mediinas ja pidi kirja panema Muhamedile taevast tulevat ilmutust, kuid mingil põhjusel moonutas sihilikult kirjapandavat sõnumit ja isegi kiitles sellise teguviisiga, hülgas islami ja põgenes 620. aastate teisel poolel Meka paganate juurde. Aga kui prohvet Muhamed Meka 630. aastal vallutas, siis kauples hilisem kaliif ‘Uṭmān talle välja andeksanni, mispeale sai temast jälle tubli moslem (EI, 1: 51–52).

ihalevad nemad [alaviidid] kindluste üleandmist moslemite vaenlastele, sõjaväe roiskumist ja selle väljumist sõjavägede juhi kontrolli alt.

[Seega tuleb sõjavägi alaviitidest puhastada.]

Sõjavägede⁸⁵ juhi kohustuseks on nad sõdurite nimekirjadest välja arvata; neid ei tohi jätta piirialale ega mitte ainsamassegi piirikindlusse, sest nendest tekib seal suur kahju. Isegi äärmisel vajadusel [elavjõu järele] tuleb kasutada nende asemel mehi, kes peavad tõeks islami religiooni, Allahi ja Tema Saadiku õpetust, moslemite imaame ja [islami] ühiskondlikku korda. Sest kui valitseja ju ei kasuta isegi neid, kes teda moslemite hulgast petavad, siis kuidas [võiks kasutada] neid, kes kõiki moslemeid petavad!? Tal [sõjavägede ülemjuhatajal] pole lubatud viivitada sellise kohustusliku [alaviitide] eemaldamisega mitte mingil juhul, vaid ta peab seda tegema esimesel võimalusel.

[Kuid alaviitide palkamise korral tuleb neile lubatud tasu korralikult ja õigeaegselt välja maksta.]

Kui neid palgatakse ning nad teostavad kokkulepitud töö, siis tuleb neile selle eest ka maksta õigeaegselt tasu — sest nõnda oli ju nendega kontrakt sõlmitud. Kui see [töö]leping on õiguslikult kehtiv, tuleb seda täita õigeaegselt, sest hoolimata nende pahelisusest on tasu maksmine neile kohustuslik. Seega siis: kui nende kasutamine ei kujuta endast hädavajalikku töölevõttu, siis kuulub see tasustamisele.⁸⁶ Kuid neid ei tohi kasutada ning nendega sõlmitud lepingud ei kehti ega vasta need seadusele juhul, kui nende töö väärtust pole kindlaks määratud. Seega siis saavad nemad määratud tasu iga nende tehtud töö eest.

[Tulenevalt religioosse teeskluse praktikast tuleb alaviitide islamisse pöördumisel nendesse ikkagi suure ettevaatusega suhtuda, kuid islami-õpetlaste vaated lahknevad küsimuses, kas alaviitide omand kuulub sõja-saagina moslemitele või mitte.]

⁸⁵ Osa sellest lõigust Guyardi tekstis puudub.

⁸⁶ Guyard tekstis pole seda lauset:

«... وإن لم يكن إستخدامهم من جنس الإجارة اللازمة فهي من جنس الجعالة الجائزة» Seega siis: kui nende kasutamine ei kujutanud endast hädavajalikku töölevõttu, siis kuulub see tasustamisele. Mina saan sellest aru nii, et neid pahelisi alaviite tohib kasutada vaid selliste teisejärguliste tööde puhul, millest ei sõltu islami ega riigi heaolu, aga elutähtsate ettevõtmiste puhul ei tohi neist kui suurtest islamivaenlastest sõltuda; sellist tõlgendust toetab ka kogu fatvaa kontekst.

Neid võib tappa ja nende vara riisuda.⁸⁷ Kui nad aga ilmutavad kahetsust, siis on selle [kahetsuse] uskumine islamiõpetlaste vahel vaidlusküsimuseks. Ühed usuvad nende kahetsust juhul, kui nad [alaviidid] hakkavad kinni pidama islami šariaadist, ja seega nad siis kinnitavad, et siis tuleks neile jätta ka nende vara. Teised aga ei usu nende sellist kahetsust, seega nemad [teised õpetlased] ei pea ka õigeaks taolisele seltskonnale omandi jätmist — see kuuluvat sõjasaagina riigikassasse — nad [alaviidid] näitavat kinni võttes väliselt üles kahetsust, sest on ju nende õpetuse aluseks teesklus ning salalikkus⁸⁸ nende käsuks, ning nende seast on ühed teada [alaviitidena], teised nendest aga sugugi mitte pole teada [alaviitidena].

[Ibn Taymiyya arvab, et alaviitide islamisse vastuvõtmisse tuleb suhtuda väga ettevaatlikult ning nad peavad seda kinnitama šariaadinormide täitmisega.]

Õige lähenemine seisneb ettevaatusabinõude kasutuselevõtmises: neil ei tohi lasta koguneda ega relvi kanda, nendele on keelatud sõjameheamet, kohustuslik aga kinnipidamine islami šariaadist: viiest palvusest ja koraani lugemisest. Ning nende juurde tuleks jätta islami religiooni asjatundjaid, kes asuksid nende [tavaliste alaviitide] ja nende õpetlaste vahel.⁸⁹

⁸⁷ لكن دماؤهم و أموالهم مباحة — otsetõlkes 'nende veri ja vara on lubatud'. Nagu kohe järgnevalt selgub, kuuluvad nad islamiriigi legitiimsete sihtmärkide hulka ning neid käsitletakse sõjasaagina, kuid lühiajalistest ja selgelt piiritletud kokkulepetest nendega tuleb kinni pidada. Sisuliselt kujutab see islami üldist suhtumist uskmatutesse ja islamile mittealluvasse raamaturahvasse: nad on islamiriigi sihtmärk ja enne nende alistamist maailmas rahu ei saabu, kuid nendega võib sõlmida lühikesi rahulepinguid ning piiratud kujul tohib nendega ka asju ajada.

⁸⁸ *at-taqīya* — religioosne simulatsioon, üks alaviitide religiooni keskseid põhimõtteid on oma usuliste veendumuste ja usutekstide varjamine mitte-alaviitide eest; *kitmān* on *at-taqīya* sünonüüm.

⁸⁹ Alaviidid elasid piirkondades, kuhu islamivõimud korraldasid maksude kogumiseks regulaarseid sõjakäike, seejärel sealt kibekähku lahkudes. Seega soovitatakse siin jätta pärast keskvoimu sõjaväe lahkumist alaviitide juurde sunniidi õpetlasi, kes islamit levitades takistaksid alaviidi usumeestel rahvale alaviidi religiooni õpetamast. Ibn Taymiyya ajal nii püütigi teha, kuid täiesti edutult, näiteks neid alasisid külastanud kuulus arabia rännumees Ibn Baṭūta (1304–1369) kirjeldab olukorda keskvoimu poolt alaviitide juurde saadetud sunniitlike usumeestega järgnevalt: „Suurem osa selle rannikuala rahvast kuulub nusairiitide kogukonda, mis väidab, et ‘Ali ibn Abū Ṭālib oli jumal. Nad ei palveta, ei vii läbi rituaalset pesemist ega paastu. [Mamelukkide] valitseja az-Zāhir käskis neile ehitada mošeesid, et neile seal koraani loetaks. Nõnda siis ehitatigi igasse külla mošee, kuid

[Järgneb arutlus, et moslemite poolt apostaatide hulgas tapetute eest ei maksta veritasu, kuid apostaatide poolt tapetud moslemeid peetakse džihaadis langenuiks, millist spetsiifilise ja alaviitide teemast kaugeneva koha olen tõlkest välja jätnud.]

[---]

[Vaadeldakse islamiõiguse üldisi seisukohti seoses apostaatide islamisse tagasitulistajatega, millist põhimõtet peab ibn Taymiyya kehtivaks ka alaviitidele: nende üle tuleb kehtima panna šariaat, vääruse levitajad aga hukata.]

Nemad [alaviidid] ei kuulu sellise rahva hulka, kel on lubatud ratsutada, kanda relvi ja turviseid, mida kannavad ju sõjamehed. Ega tohi neid jätta sõjaväkke — täpselt nagu kehtib see ju ka juutide ja kristlaste kohta. Nende suhtes on kohustuslik islamiõiguse rakendamine selleks, et selguks nende osavõtt heast ja kurjast. Ja kui nende roiskunud usujuhid näitavad üles kahetsust, siis nad eraldatakse teistest [kes ei näita üles kahetsust] ja saadetakse moslemite aladele, kus nad ei saa end [religiooselt] ilmutada. Ehk siis juhib Kõikväeline Allah neid õigele teele, vastasel juhul surmatakse nad silmakirjalikkuse ja moslemitele kahju tegemise eest!

[Kuid mööndes, et lootusetu on oodata alaviitidelt nende religiooni hülgamist, kuulutab ibn Taymiyya nad islami suurimaks vaenlaseks — apostaatideks, kelle vastu peetav võitlus on kõikidest džihaadiliikidest üllaim.]

Pole⁹⁰ kahtlust selles, et džihaad nende vastu ja piirialadele asumine nende vastu on suurimaks kuulekuse märgiks [Allahile] ning tähtsaimaks kohustuseks ning see on üllam sellest džihaadist, milles taplevad moslemid paganate või raamaturahvaga, sest nende [alaviitide] vastane džihaad kuulub apostaatide⁹¹ vastu peetava pingutuse alla. Enne uskmatutest raamaturahva vastu asumist⁹²

---

ei sisenenud nemad sinna ega võtnud neid [palvekohti] omaks — vaid mõnikord hoidsid seal oma loomakarja. Vahest tuli mõni imaam nende juurde, läks üles sinna mošee minaretti ning tõi kuuldavale palvekutsungi, kuid nemad ütlesid temale: „Ära kisenda eesli kombel, küll sulle peagi heinu antakse!“ (Ibn Baṭūṭa 1904: 56.)

⁹⁰ Sellest lõigust alates kuni fatvaa lõpuni esineb mitmeid erinevusi saudide teksti ja Guyardi väljaande vahel.

⁹¹ Islamiusust loobumine on islamis suurim kuritegu.

⁹² aš-Šādiq ('tõerääkija') oli kaliif Abū Bakri hüüdnimi; siin viidatakse sellele, et ta surus maha islamist lahti ütelnud araablaste ülestõusu (632–633), millele järgnes rünnak Bütsantsi ja sassaniidide vastu. Islam tunnustab pühakirjarahvana küll teisi monoteistlikke usundeid, näiteks judaismi ja kristlust, kuid rahus koos eksisteerida saab islam vaid nende poliitilise allumise korral *ḍimmi*'dena, vastasel juhul peetakse neid islami vaenlasteks, kellega tuleb sõdida nende täieliku allutamiseni.

alustas ju ka aṣ-Ṣādīq koos kõigi oma jüngritega džihaadi usust taganejate vastu — sest tähendab ju nende [alaviitide] vastane džihaad moslemite alade kaitsmist vallutamise eest ning sissetungijate eemale hoidmist. Džihaad meie vastu tapluseks kogunenud ebajumalakummardajate ja raamaturahva vastu on suurimaks religioossuse avalduseks: toimub ju enne kasumi saamist kapitali kogumine.⁹³ Sest on ju nende [alaviitide] tekitatud kahju moslemitele suurem [ebajumalakummardajate ja raamaturahva] põhjustatud kahjust: see on küll sarnane moslemite vastu võitlevate ebajumalakummardajate ja raamaturahva tehtuga, kuid nende [alaviitide] tekitatud kahju religioonile on palju suurem ebajumalakummardajate ja raamaturahva korda saadetust [religiooni vastu].⁹⁴

[Fatvaa kulminatsiooniks on igale moslemile antud käsk alaviitide vastu džihaadi pidada ja võimaluse korral paljastada nende pahelisuus.]

Iga moslem peab just nii, nagu tema seda suudab ja jaksab, seisma sellise [alaviitide vastase džihaadi] nõude täitmise eest ega tohi mitte keegi jätta paljastamata seda, mida tema teab nende [alaviitide] tegemiste kohta, vaid seda tuleb levitada ja ilmseks teha, et moslemid teaksid nende [alaviitide] tõelist olemust! Pole mitte kellelgi lubatud aidata neil [alaviitidel] säilitada kohta moslemite armees ega tohi mitte keegi vaikida sellest, mida Allah ja Tema Saadik nendega seoses on käskinud: ei tohi mitte keegi takistada selle täideviimist, mille on kohustuseks teinud Allah ja Tema Saadik, sest on ju see tähtsaimatest väravatest⁹⁵ — „hea käskimisest ja kurja keelamisest“ — ning see kujutab endast džihaadi Kõikväelise Allahi teel. On ju lausunud Kõikväeline Allah oma Prohvetile (SAWS): „Oo, Prohvet! Pinguta uskmatute ja silmakirjatsejate vastu ning ole karm nendega!“ [koraan 9:73], sest ei hülga nemad [alaviidid] uskmatute ega silmakirjalike leeri.

Tegutsemine nendest [alaviitidest] lähtuva kurjuse ärahoidmiseks ning nende õigele teele juhtimine on vastavuses tasu ja tänu määraga Allahilt. Peamiseks eesmärgiks on nende suunamine kindlale rajale, sest nagu on lausunud Kõikväeline Allah: „Teie olite inimkonna ette toodud parim kogukond.“ [Koraan

⁹³ Tähenduses, et enne kasu saamist, milleks on uskmatute ründamine islami levitamise nimel, mille käigus saab ohtralt sõjasaaki, tuleb koguda kapitali, ehk siis viia läbi pingutav ja kulukas džihaad kaitsesõja näol islami suurimate vastastega, kelleks on usust loobunud islami ründajad.

⁹⁴ Selle lohiseva sõnastusega löigu sisuks on see, et kui paganad ja uskmatutest „raamatuusksed“ on vaenlased eelkõige võitlusväljal, siis alaviidid ründavad sellele lisaks ka islami religiooni teoloogiliselt ja ideoloogiliselt.

⁹⁵ Ibn Taymiyya kasutab siin alaviitide ühte teoloogilist alustermi „värav“ teatava pilkena.

3:110]. Nõnda ka on lausunud Abū Hurayra:⁹⁶ „Teie olite parimaks seltskonnaks sellele rahvale, kellele olid antud juhised ja ilmutused, et nad saaksid islamisse astuda.“ Džihaadi pidamine ning „hea käskimine ja kurja keelamine“ on teejuhi-seks õigeusksele jumalateenrile siinpoolsuses ja väarikaks tasuks sealpoolsuses, sest keda juhatab Allah mööda õiget teed, tema on õnnelik maises elus ja taevases; keda aga ei suuna Allah õigele teele — teda tabab üks häda teise järel.

Džihaadi [käsk] on üleüldiselt teada asi. Kurja keelamine aga on tegudest parim, sest lausus ju prohvet Muhamed (SAWS): „Islami ülim käsk, palve tugipost ja selle kaameliküüru tipp on džihaad Kõikväelise Allahi teel.“⁹⁷ Ning lausub ka Muhamed (SAWS) tõeses [*ḥadīṭ*’is/sunnakogumikus]:⁹⁸ „Paradiisis on sada erinevat tasandit, ja nende vahel on vahemaa igaühega nagu maast taevani: tõepoolest on paradiis valmis pandud Kõikväelise Allahi teed käivatele džihaadivõitlejatele.“⁹⁹ Muhamed (SAWS) on lausunud: „Üks viibitud ööpäev sõjalaagris on parem kuupikkusest paastumisest.“¹⁰⁰ Ja kes sureb sõjalaagris — sureb džihaadivõitlejana: lahenevad kõik tema asjad [siinpoolsuses], voolab talle peale küllust paradiisis ning ta on tusatunde eest kaitstud. Tõepoolest: džihaad on hüvam palverännust ja väikesest palverännust [‘umra].¹⁰¹ Sest on ju nõnda lausunud Kõikväeline:

„Kas siis peate palveränduri jootmist ja Keelatud Pühakoja hooldamist sarnaseks sellega, kui keegi usub Allahit ja viimset päeva ning pingutab Allahi teel?

⁹⁶ Abū Hurayra — Muhamedi jünger (u 7. saj algus – 681), sunniitide viljakaim ja usaldusväärseim *ḥadīṭ*’ide edastaja.

⁹⁷ Muhamedi jüngerile Mu‘aḍ bin Ġabalile (srn u. 640) omistatav kuulus *ḥadīṭ*, mis leidub sarnases sõnastuses kümnetes islamiallikates alates selle esmakordselt esitamisest islamiõiguse keskse tegelase, Aḥmad bin Ḥanbali töös *Musnad* lühikeses vormis: „الجهاد عمود الإسلام وذرورة سنانه“ — „Džihaad on islami tugipost ja selle kaameliküüru tipp“ (Ibn Ḥanbal 1976, 14: 8–9), lõpetades edasiarendustega järgnevate sajandite teostes, millest ühte kasutab siin ka ibn Taymiyya.

⁹⁸ „Tõene“ võib viidata *ṣaḥīḥ* ehk tõese, s.t kõige usaldusväärsema *ḥadīṭ*’i kategooriale, kuid sama nime kandsid ka kaks tähtsaimat pärimuskogumikku, al-Buḥārī *aṣ-Ṣaḥīḥ* ja Muslimi *aṣ-Ṣaḥīḥ*.

⁹⁹ Veel üks Abū Hurayrale omistatavaid kuulsaid *ḥadīṭ*’e, mis on kirjas peamistes sunnakogumikes.

¹⁰⁰ Kõigis peamistes sunnakogumikes ja teistes islami alusallikates esinev, kuid samuti erinevalt sõnastatud ütlus, mille kuulsaim variant kõlab: „Üks päev sõjalaagris Allahi teel olles on parem kui kogu maailm ja kõik mis selle sees.“ (vt al-Buḥārī 1997,4: 97; Muslim 2007, 5: 248–249).

¹⁰¹ *‘umra* — väljaspool ametliku palverännu aega Mekasse saabunute nn väike palveränd.

Pole nemad võrdsed Allahi ees ega juhi Allah mööda õiget teed ebaõiglast rahvast!

Need, kes on uskunud ja ümber asunud ning pingutanud Allahi teel oma varade ja elude [hinnaga] — nemad on Allahi juures järgu võrra kõrgemal —, nemad on need, kes on võitnud. Rõõmustab neid nende Isand oma armu ja hüvega ning paradiisiaiaga — selles on kestev õndsus.“ [Koraan 9: 19–21].¹⁰²

Olgu kiidetud ja tänatud Kahe Maaailma Isand; valitsegu rahu üle parima jumalaloomingu: Meie Isanda Muhamedi, tema pere ja tema jüngrite üle, aamen!

Kirjandus

A b u U b a i d a h, Abdullah al-Adaam 2012. *Do not Consult Anyone in Killing the Alawites — The English Translation of a Very Important Article*. Ansar al-Mujahideen English Forum. <https://ia800306.us.archive.org/o/items/Consultation/donotconsultalawi.pdf>

A i g l e, Denise 2007. The Mongol invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymiyah’s three “Anti-Mongol” fatvaas. — *Mamlūk Studies Review*, Vol. 11, No. 2, pp. 89–120.

a l - ‘A d a m, Abū ‘Ubayda ‘Abd Allāh 1433/2012. *Lā tašāwar ahad fī qatl al-‘alawiyīn*. Šabka ansār al-muğāhidin [10 lk].

a l - B u ḥ ā r ī, Muḥammad 1997. *The Translation of the Meanings of Sahih Al-Bukhari. Arabic-English*. Transl. Dr. Muhammad Muhsin Khan. 9 vols. Riyadh: Darussalam

a l - Ḥ a m a d, Muḥammad ibn Ibrāhīm. *an-Nuṣayrīya : ḥaḳīqatuhā, tariḥuhā, ‘aqa’iduhā*. <https://islamhouse.com/ar/books/393326/>

a l - ‘U n q u r ī, ‘Abd Allāh bin ‘Abd al-‘Azīz 1433/2012. *Šarḥ risāla ‘ani-a-nuṣayrīya li-l-imām Ibn Taymiya*

¹⁰² Minu tõlge sellest kohast erineb mõnevõrra Haljand Udami vastest: „Kas tõesti võib palverändurile juua andmist ja Pühas Palvepaigas viibimist pidada võrdseks nende (tegudega), kes usuvad Jumalasse ja viimsesse päeva ja kes on olnud püüdlilikud käima Jumala teel? Nad ei ole võrdsed Jumala ees, kuna ta ei juhi alatuid õigele teele. Need, kes uskusid, läksid (Mediinasse) ega hoolinud oma varast ja elust, minnes mööda Jumala teed, on Jumala silmis kõrgemal ja nad pälvivad rohkem. Jumal rõõmustab neid sõnumiga oma armust ja heldusest aedades, kus neid ootab hüüs, mis ei lõpe iial.“

a n - N u s a y i y a ... = an-Nusayīya – tağāt Sūrīya: aw al-‘alawīūn kamā sammāhum al-faransūn, li-šayḥ al-islām Taqī ad-Dīn bin Taymīya. ar-Riyāḍ: Maṭb‘āt dār al-iftā’

A r - r a d d ... 2010 = Ar-radd ‘ala fatwā Hamūd ‘Aqlā’ bin aš-Šu‘aibī- *Al-maktaba al-islamiya al-‘alawiya*, 09.11. <http://alawiyoun.net/node/1602>

A s s a d i s t ein Tyrann 1983. Interview mit dem Mufti von Jerusalem, Saad el-Din el-Alami Scheich Saad el-Din el-Alami. — *Der Spiegel*, 27, ss 92–93 (04.07) <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-14019870.html>

a š - Š a h r a s t ā n ī, Muḥammad ibn ‘Abd al-Karīm 1413/1992. *al-Milal wa an-nihal*. Bayrūt, Lubnān : Dār al-kutub al-‘ilmīya

‘A t ā S ū f ī, ‘Abd al-Qādir ibn Muḥammad 1426/2005. *Dirāsāt manḥağīya li-ba’d firaq ar-rāfiḍa wa al-bāṭiniya*. ar-Riyāḍ: Adwā’ as-Salaf

a t - T a w i ğ r ī, Ibrāhīm bin ‘Abd al-‘Azīz 1434/2012–2013. *An-nuṣayriya*. al-Madīna.

B u d g e, E. A. W 1932. *The Chronography of Gregory Abū’l-Faraj 1225–1286*. Amsterdam: Apa-Philo Press

E I = *Encyclopaedia of Islam* 1960–2005. 2nd ed. 12 vols. Ed. by P. J. Bearman, Th. Bianquis, C. E. Bosworth, E. van Donzel, W. P. Heinrichs *et al.* Leiden: E. J. Brill (EI)

F a r o u k - A l l i, Aslam 2014. Sectarianism in Alawi Syria: Exploring the paradoxes of politics and religion. — *Journal of Muslim Minority Affairs*, 34/3, pp. 207–226

Ф а т в а ... 2012 = Фатва относительно нусайритов (алавитов) — *Kavkazcenter*, 27.09. <http://www.kavkazcenter.com/russ/content/2012/09/27/93327.shtml>

F r i e d m a n, Yaron 2010. *The Nuṣayri-‘Alawīs: An Introduction to the Religion, History and Identity of the Leading Minority in Syria*. Leiden; Boston: Brill

Ğ a l ī, Aḥmad 1406/1986. *Dirāsa ‘ani-l-firaq fi tāriḥ al-muslimīn: al-ḥawāiğ wa-š-šī‘a*. ar-Riyāḍ: Markaz al-Malik Fayṣal lil-buhuṭ wa ad-dirāsāt al-islamiya

G r i g o r e, George 2006. *The Historical Context of Fatvaa of Mardin given by Ibn Taymiyya*. 1st International Symposium of Mardin History Papers. Istanbul: Imak Ofset Basım Yayın, , pp. 343–351

G u y a r d, M. St. 1871. Le fatwa d’Ibn Taymiyya sur les Nossairis, publié pour la première fois avec une traduction Nouvelle. — *Journal asiatique* (6eme série), 18, pp. 158–198 <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k93198c/f3.image>

Ҳ а р б и, Mamdūḥ 2011. *Muğmal ‘aqā’id aš-šī‘a fi mizān ahl as-sunna wa-al-ğamā‘at*. al-Qāhira: Alfā lil-našr wa-t-tawzī‘

Ḥ a t ī b, Muḥammad Aḥmad 1404/1984. *Al-ḥarakāt al-bāṭiniyya fī al-‘ālam al-islāmī*. ‘Ammān: Maktabat al-aqsā

I b n B a ṭ ũ ṭ a 1904. *Kitāb riḥla Ibn Baṭūṭa al-musammā tuḥfat an-nuzzār fī ḡarā’ib al- amṣār wa- ‘aḡā’ib al-asfār*. al-Matba‘a al-ḥayriya.

I b n Ḥ a n b a l, Aḥmad aš-Šaybānī 1976. *Al-Fath al-rabbānī fī tartīb Musnad al-Imām Aḥmad ibn Ḥanbal aš-Šaybānī*. Bayrūt, Lubnān: Dār ih yā’ at-turāt al-‘arabī

I b n T a y m i y a 1381–1386/1961–1967. *Maḡmu‘āt fatāwa šaiḥ al-islām Aḥmad Ibn Taymiyya*. Ed. ‘Abd ar-Raḥmān ibn Muḥammad ibn Qāsim, Muḥammad ibn ‘Abd ar-Raḥmān ibn Qāsim. ar-Riyād: Dār al-wafā’ [37kōidet]

I b n T a y m i y a 1425/2004. *Maḡmu‘āt fatāwa šaiḥ al-islām Aḥmad Ibn Taymiyya*. Ed. ‘Abd ar-Raḥmān ibn Muḥammad ibn Qāsim, Muḥammad ibn ‘Abd ar-Raḥmān ibn Qāsim. ar-Riyād: Dār al-wafā’ [37kōidet]

K e r r, Malcolm 1966. *Islamic Reform; The Political and Legal Theories of Muḥammad ‘Abduh and Rashīd Ridā*. Los Angeles: University of California Press

K h a d d u r i, Majid 1955. *War and Peace in the Law of Islam*. Baltimore: The John Hopkins Press

K h a n, Qamar-ud-Din 1983. *The Political Thought of Ibn Taymiyah*. Lahore, Pakistan : Islamic Book Foundation

К о р о в и к о в, А. В 1990. *Исламский экстремизм в арабских странах*. Москва: Наука. Издательская фирма "Восточная литература"

L a o u s t, Henri 1965. *Les schismes dans l’Islam: Introduction à une étude de la religion musulmane*. Paris: Payot

L a u r e n t, Annie 1983. Syrie-Liban: Les faux frères jumeaux. — *Politique étrangère*, Vol. 48, no. 3 48, pp. 591–600

M ā ḍ ā t a ‘ r i f ... 1433/2012 = Mādā ta’rif ‘ani-t-tā’ifa an-nuṣayriya. Laḡna difā‘ ani-l-aqīda ahl as-sunna. Filastīn

M a u n d r e l l, Henry 1703. *A Journey from Aleppo to Jerusalem at Easter A.D. 1697*. Oxford: Printed at the Theater, an. Dom

M u s l i m, ibn al-Ḥaḡḡāḡ 2007. *Ṣaḥīḥ Muslim: Arabic-English*. Riyadh: Darussalam

P e t e r s o n, Üllar 2016–2017. Süüria kodusõjani viinud sündmustest islami-maailmas ja eriti Süürias. — *Akadeemia*, nr 12, lk 2209–2233; nr 1, lk 116–148

P e t e r s o n, Üllar [2020]. Süüria *alaviidid: religioon, ajalugu, kultuur* (9. sajand – 1946). Doktoritöö. Tartu Ülikool

S a i n t - P r o t, Charles 1984. *Les mystères syriens: la politique au Proche-Orient de 1970 à 1984*. Paris: A. Michel

S a l i s b u r y, Edward E. 1851. Translation of two unpublished Arabic documents, relating to the doctrines of the Ism'ilis and the other. — *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 2, pp. 257–324 <https://www.jstor.org/stable/pdf/3217933.pdf?refreqid=excelsior%3A43cdde7959f64a4f4f0be4dca311edfc>

S i l s i l a t a t - t u r ā t l a l - ' a l a w i 2006 — ... Bayrūt–Diyār ‘Aql: Dār li-Ağl al-Ma‘rifa

T a l h a m y, Yvette 2010. The fatwas and the Nusayri/Alawis of Syria. — *Middle Eastern Studies*, Vol. 46, Issue 2, pp. 175–194

T u ‘ a y m a, Šābir ‘Abd ar-Raḥmān 1981. *Dirāsāt fī-l-firaq: Aš-šī‘a, an-nusāī-rīya, al-baṭīniya, as-sūfiya, al-ḥawāriğ*. ar-Riyāḍ: Maktaba al-ma‘arif

V a n D a m, Nikolaos 1996. *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba‘th Party*. London, New York: I. B. Tauris

W i n t e r, Stefan 2016. *A History of the ‘Alawis From Medieval Aleppo to the Turkish Republic*. Princeton, Oxford: Princeton University Press

Z e l i n 2015a = Zelin, Aaron. New article from Shaykh Ḥussayn bin Maḥmūd: “The ironic”. — *Jihadology.net*. <http://jihadology.net/2015/11/11/new-article-from-shaykh-%E1%B8%A5ussayn-bin-ma%E1%B8%A5mud-the-ironic/>

Z e l i n 2015b = Zelin, Aaron. New article from Shaykh Ḥussayn bin Maḥmūd: “The Islamic state’s clients”. — *Jihadology.net*. <http://jihadology.net/2015/09/09/new-article-from-shaykh-%E1%B8%A5ussayn-bin-ma%E1%B8%A5mud-the-islamic-states-clients/>

Z e l i n 2015c = Zelin, Aaron. New article from Shaykh Ḥussayn bin Maḥmūd: “The Turkish question”. — *Jihadology.net*. <http://jihadology.net/2015/08/09/new-article-from-shaykh-%E1%B8%A5ussayn-bin-ma%E1%B8%A5mud-the-turkish-question/>